

Forgách András:

TERCETT

(A Szép, a Jó, és a Gonosz)
(1993)

(A darabban részletek hangzanak el Móricz Zsigmond *Búzakalász*, *Vadkan*, *Odysseus bolyongásai* és *Fehér selyemben* c. műveiből, valamint leveleiből és naplóból.)

1.

Színpad

A Búzakalász előadása a Renaissance-ban

Színpad és oldalpáholy

MÁRTA Mért nem akarja, hogy elváljunk?

ENDRE Elválni? Elválni? S ezt ilyen könnyen...? Aki ezt a gondolatot ki tudja mondani...

MÁRTA Maga szoktatott a gondolathoz... Különben régen tudom, hogy nem vagyunk egymáshoz valók.

ENDRE Hát a házasság... az végződhetik válással is?... Az én házasságom?

Megvilágosodik Móricz és Janka páholya. Némi feszültség érezhető a házastársak között, Janka állandóan Móricz arcát figyeli, aki nagy önfegyelmel próbál semmilyen érzelmet nem mutatni. Ha felír valamit a mandzsettájára, Janka azonnal el akarja olvasni, Móricz eltakarja.

MÁRTA Tudom, mert ilyet többet nem kap!... Aki itthon ül magának, míg maga az egész világot beszáguldja. Mi szükségem van nekem magára?... S magának mi szüksége van énám?... magának nincs másra szüksége, csak a munkára: hát én nem fogom zavarni, akkor dolgozhat kedvére!... mindent megtehet... ha nem lesz a nyakán egy aszszony, aki csak szerelmet akar és szerelmet keres...

ENDRE Ott, ahol találja.

MÁRTA Maga beszél?... aki az egész világgal bujálkodik? Aki az egész világ szeretője? Maga? Maguk? Akik a hatalom után futnak? Maguk szenvednek? Maguk áldozzák fel magukat? ...Az egész világgal nyilvánosan ölelkeznek! Fel kell tartani a kezüket, hogy nézzétek, milyen szép vagyok, jó vagyok, okos vagyok, a tietek vagyok... fűj! A legnemesebb érzéseiket kidobják a nyilvánosság elé, hogy a sarki kuttyáknak tessenek.

A páholyban Janka Móriczhoz fordul.

JANKA Ilyen vagyok?

MÓRICZ ***ujját az ajkára téve*** Psszt.

JANKA Ilyen vagyok?

MÓRICZ Ezek a te szavaid, édes, a te szavaid... De te itt ülsz mellettem, nem állsz ott a rivalda-fényben... itt ülsz mellettem és megvédesz – saját magamtól...

JANKA ***utánozza Móriczot*** Psszt.

A színpadon folytatódik Márta monológja,

MÁRTA Megszeretek egy rongyos kis fickót, aki alázatos és engedelmes, ott ül a szoknyám mellett, s azt ígéri, hogy a fajtájának ezeréves birka-türelmét teríti szőnyegül

a lábam elé..., akiről azt hittem, hogy egy életen át rabom lesz, a kiskutyám... Maga behízelegte magát..., s mikor már bent volt a budoárban a helyes kis öleb, elkezdett hízni, dagadni, s nicsak, mekkora komondor lett belőle...

A páholyban Móricz Jankához fordul

MÓRICZ Te etettél, te hizlaltál...

JANKA Hogy bírd, hogy kibírd...

Folytatódik a színpadi cselekmény

MÁRTA Hogy bírd, hogy kibírd! Lett volna valaha polgármester, ha nem tőlem kapja hozományul?... Maga senki! Maga nulla! Nekem nem imponál Kis András... Napóleon! Dzsingisz Kán! Nagy Sándor! ...Kis András!

A páholyban Janka Móriczhoz fordul

JANKA Kismóricz.

MÓRICZ Jól játszik, ugye?

JANKA Ez? Azt se tudja, mit beszél. Egy kukkot se ért belőle.

A színpadon folytatódik a cselekmény, a színpadi telefon megszólal

MÁRTA Nem fog telefonálni!... Nem fog telefonálni!

ENDRE De hát ki akadályozhat meg engem abban! Nekem kötelességeim vannak!

MÁRTA Nem fog telefonálni.

A színpadi telefon elhallgat

MÁRTA Na, viszontlátásra.

ENDRE Itt maradsz... Itt maradsz!

MÁRTA Soha!

ENDRE Itt... maradsz...

MÁRTA Törje el, törje el a karom... Eresszen el... Pizok... Eresszen el!... ha mondom... Erős... most mutatja meg az erejét...

ENDRE Meg is mutatom!

MÁRTA Jaj, fáj!...

ENDRE **elereszti**

MÁRTA Nem is fáj... Az ember azt hinné, hogy legalább ütni tud... Fúj! Se ölelni, se ütni?... fúj... ez akar parancsolni?

ENDRE Kutya.

MÁRTA Na... üss meg... Na, próbáld meg, de megöllek... Verekedjünk... Hadd lássam azt a parasztvért.

ENDRE Idegen férfi lakásáról jössz...

MÁRTA Mindig komisz gazembernek ismertem, de egy rabiátus, egyenes, egy tisztéletreméltó, őszinte haramiának... aki még imponált is a vadságával... De ilyen alacsony kis dolog... Maga kis intrikus... Most már meg ne érintsen... mert meghalok... az undortól... Hernyó... Ez maga!

A színpadon Márta odamegy a színpadi tükörhöz, és egy népdalt dúdol, a haját igazgatja a páholyban Janka szemrehányóan suttog Móriczknak

JANKA Ez az én dalom... ez az én dalom...

MÓRICZ Én gyűjtöttem... A havasokban...

JANKA Nem szabad a dalt... az én dalomat... Nem szabad...

A páholyban Móricz az ajkára tett ujjal mutatja, hogy ne beszéljen, a színpadon Endre odamegy a kanapéhoz és felkapja a korbácsot

MÁRTA Ne suhogtassa azt a korbácsot... a szeretőm hozta... a szeretőm korbácsa.

ENDRE **eldobja**

MÁRTA **felkacag** Mi? Iszonyodik tőle?... Gyáva... Nem meri kézbevenni... Gyáva...

ENDRE Márta!

MÁRTA Gyáva paraszt.

ENDRE Most megverlek! Most jön a verés!

Három pofont ad neki

MÁRTA Megütött... megvert... megbecstelenített... El a szememből!... Egy Thurzót ütött meg egy paraszt... Aaa... földarabolni... Kutyáknak vetni... a parasztot...

Telefon csöng

Â, kutya, mielőtt kirepülsz, visszaadod, amit tőlem kaptál... Én tettelek polgármesterré, most azonnal lemondani... leköszönni... Azonnal... fogd a telefont...

ENDRE Meg van elégedve? ...angyalom.

MÁRTA Piszok!

ENDRE És te mi vagy?

MÁRTA Ne tegezz... ne tegezz... te fürtelem... te rabszolga...

A korbácsot fölveszi, ráüt Te pór! újra üti

Te paraszt... paraszt... paraszt...

minden szónál végigvág rajta

ENDRE A történelem szelleme... Igen... Paraszt vagyok... semmi más... **el akar menni**

MÁRTA Nem arra... nem arra! Az utcára? A szégyeneddel? Mindjárt kipublikálni! Engem odadobni?... Coki!... oda mész... Oda foglak zárni... mint egy kutyát... Lánkra... Ott fogsz élni... csak nekem... Csak az enyém leszel... Láncon... örvös eb... **subint a korbáccsal**

Mars be!

ENDRE Nem... férfi sem vagyok... hím sem vagyok... mert akkor legalább azért imádna a nőstényem!... **bemegy az ajtón**

MÁRTA **mereven bámul utána. Aztán észreveszi saját kezében a korbácsot és irtózáttal dobja el magától. Didereg** Kicsim... kis kutyám... kis parasztom... Te szent... te édes... te tökéletes... te Krisztus... **az ajtóig csúszik** Gyereket akarok... tizenkét gyereket akarok.

2.

Színházi foyer

Móricz és Janka kabátban, kalapban állnak a kiürült előcsarnokban

MÓRICZ Jöjjön velem a színpadra, gratulálni a színészeknek.

JANKA Miért?

MÓRICZ Mert így szokás. Koccintanak. Vidámak és mindenki nagyon, de nagyon tehetségesnek érzi magát.

JANKA Nekem nem szokásom.

MÓRICZ Udvariatlanság.

JANKA Amúgyis faragatlan vagyok.

MÓRICZ Félreérténék.

JANKA Engem mindenki félreért.

MÓRICZ Egyedül beenged?

JANKA Nem tilthatom meg.

MÓRICZ Nem tetszett tán az előadás?

JANKA Nem elég, hogy a közönségnek tetszett?

MÓRICZ Tudom, hogy tetszett, figyeltelek.

JANKA Jobban tette volna, ha nem engem figyel.

MÓRICZ Ne fordulj el. Hallani akarom a hangodat. Látni akarom az arcodat.

JANKA Kiabáljak talán én is, mint az alakjai a színpadon?

MÓRICZ Alázatosnak kell lenni, császárném.

JANKA Nem tudok és nem akarok.

MÓRICZ Törje magát. Találja meg bennem a kielégítését, és ne vágyódjon más segítségére után, mert senki más ki nem elégítheti magát, csak én.

JANKA Szavak, szavak, amikkel elborít.

MÓRICZ Legyen elégedett azzal, amit én nyújtok magának: életre szólítottam magát.

JANKA Hogy a halált kívánjam tőle.

MÓRICZ Gazdaggá tettem magát.

JANKA Hogy még szegényebbnek érzem magam.

MÓRICZ A szeretés anyagából formáltam meg magát...

JANKA És gyűlöletesre torzított.

MÓRICZ Magába helyeztem az én szellememet.

JANKA Minden maga, én semmi se vagyok.

MÓRICZ Jöjjön.

JANKA Jöjjön maga.

MÓRICZ Ne csinálja ezt velem.

JANKA Ki csinál kivel mit?

és otthagya a döbönt Móriczot, aki kicsit tétovázik, aztán sarkon fordul, aztán mégis megfordul és Janka után kiabál

MÓRICZ Adjon egy órát! Egyetlen órát adjon!

Sötét

3.

Öltöző

MÁRIA Tudtam, hogy visszajön.

MÓRICZ Sötétben várt.

MÁRIA Nem vártam. Várják. Mások. Akiknek joga van a maga figyelmére. A maga szeretetére. Nem szeretném, ha eljönne maga is a bankettre. Egy férfi elég egy estére.

MÓRICZ Még nem is szerettem igazán, máris megcsalt.

MÁRIA Ne legyen olyan patetikus. Csináljon világot.

Mária cigarettázik. Szipkás cigarettát szív, hidegvérrel figyeli az író vergődését

Menjen a felesége után. Szép szomorú szemei vannak. Menjen a lánya után. Menjen a családja után. Köszönöm a ma esti sikert – de íróból nekem ennyi elég.

MÓRICZ **zavartan egy könyvet vesz ki a zsebéből – a Búzakalász frissen megjelent példánya –, nem tud vele mit kezdeni, végül Mária ölébe teszi** Ezt magának hoztam...

MÁRIA Nekem? **kinyitja a könyvet és olvasni kezdi a dedikációt:** „Simonyi Mária – a nem titkolható érzések – a ki nem fejezhető szívdobbanások csodálatos művésze – a Szép, a Jó, a Gonosz – vegye szeretettel a szeretet adta szerepet – Móricz Zs.” **felneéz** Köszönöm.

MÓRICZ Mit csinált ma? Kerestem...

MÁRIA Egész nap furcsa volt, bódult voltam, kikapcsoltam a telefonomat, emberekkel nem akartam találkozni...

MÓRICZ És én ezt elhiggyem?

MÁRIA Ért engem? Érti, amit mondok? Maga nagy medve. Nagyon izzad. Üljön már le. Na, ne lógassa az orrát. Szórakoztasson egy kicsikét. Mutassa meg, mit tud.

MÓRICZ Maga szándékosan ilyen velem. Maga nem ilyen valójában. Maga egy kicsi kislány, és most megjátssza nekem a dívát... Ugye? Én nem tudom, mi van velem. Olyan ez, mint a bárányhimlő. Ifjúkoromban elmulasztottam átesni rajta.

MÁRIA Kigyógyítsam?

MÓRICZ Senki sem halhat meg ártatlanul.

MÁRIA Most nem az ártatlanságról van szó. Nem is kívánom senkinek, hogy ártatlanul haljon meg. Csak egy aprócska tévedésről van szó. És ezt a tévedést könnyű helyrehozni. Maga valamit elképzelsz, és az magának elég. Maga azt képzeli, hogy én vagyok az – akit megírt. És maga szerelmes abba, akit megírt. És maga nem engem írt meg, hanem a feleségét írta meg. Maga tehát a feleségébe szerelmes. Maga felöltöztetett engem a felesége ruháiba. Maga a számba adta a felesége szavait. Egy színésznő nem kötelez semmire. Egy színésznő – görögtűz. Nem is éget. Csak egy díva... **feláll, felteszi a fátyolos kalapját** Gyógyuljon meg minél hamarabb, kedvesem, és legyünk barátok. Pajtások. Cinkosok. Írjon nekem ragyogó szerepeket. Írja meg az igazságot erről a magyar valóságról, de úgy, hogy nekem ragyogó szerepem legyen benne. Bármit eljászok.

MÓRICZ Én csak akkor tudok írni, ha égek.

MÁRIA Maga már három életművet megírt, drága barátom. Három életet elégetett. Ha nem huszonzhárom. Pedig még csak nem is ismert engem.

MÓRICZ Ismertem, ismertem magát, Mária. Tizenkét éve ismerem magát. Tizenkét éve álmodom magáról.

MÁRIA Ja igen, a Hattyúvér. A Strindberg. Kis kezdő voltam. Nem tudom, mit ettek rajtam a férfiak...

MÓRICZ Azt, hogy kezdő... Áttetsző lobogás... Nem a kifejlett asszonyalak... Csak ígéret... Lidérc...

MÁRIA Nekem nincs lelke, Móricz – ezt ne feledje. Tőlem nem lobbanhat lángra lélek. Én csak akkor égek, ha már van láng – ami éget... És akkor is vigyáznom kell... El ne szálljon az életem, mint a pernye...

MÓRICZ Kirke... Kirke...

MÁRIA Mit mondott?

MÓRICZ Kirke.

MÁRIA **nem érti**

MÓRICZ Csal a lábba. Csal az ólba. **ökölbe szorítja a kezét**

MÁRIA Dühös?

MÓRICZ Maga nincs is – azt mondja?

MÁRIA Pontosan azt. **kimegy az öltözőből.**

MÓRICZ **leszegett fejjel áll a tükör előtt tovább**

MÁRIA **visszajön** Köszönöm a könyvet és köszönöm a dedikációt. A legnagyobb magyar írótól még nem gyűjtöttem be trófeát... Na jöjjön, jöjjön már – ne búslakodjon!

4.

Otthon

JANKA **földön ül egy csomó kézirat, papiros között, rendetlenségben, Móricz kalapban, nagykabátban betoppan** No, vége a bankettnek? **az óra éjjeli félháromat mutat**

MÓRICZ Nem mentem el. Mit csinálsz?

JANKA Nem mentél el? Olvasok. Nem szabad? Annyi olvasnivaló van itt.

MÓRICZ Mit keresel? Nincs semmi olyan, amit te keresel.

JANKA És ez? **egy papírlapot nyújt Móricz felé. Móricz bizonytalanul elveszi** Alig olvasható. Nagyon szenvedélyes.

MÓRICZ **még mindig nem kezdi el olvasni**

JANKA Nagyon szomorú.

MÓRICZ Mi ez?

JANKA Olvasd el. Nem érdekel? A lávafolyam egy megdermedt darabja. Vagy mi a szösz. Nagyon tanulságos.

MÓRICZ **leejti a papírlapot a földre, anélkül, hogy elolvasná** Édes szívem. **leül Janka mellé a földre.**

JANKA **idegesen elhúzódik** Mit akar tőlem? Menjen aludni. Fáradt. Karikás a szeme. Ünnepelet szerző. Vörösborot ivott?

MÓRICZ Fehéret. Sok szódával. Nem is ízlett. Tudja, hogy utálok a bort.

JANKA És már nem szomjas?

MÓRICZ Hazajöttem. Hozzád. Rád gondoltam egész este. Rád és a gyerekeinkre. Hogy nélkületek én – semmi se vagyok. Egy üres buborék. Egy elrongyolt írógépszalag. Egy szuszogó őseember.

JANKA Hát persze – az ötvenezer éves ember. Aki mindenkinél öregebb, aki mindenkinél ártatlanabb, aki mindenkinél szabadabb – mert csak azt mondja, ami fáj, ami kell „oáh, száraz, oáh szúr torok, oáh víz víz gyere fel, eriggy fel ég bele, ég bele, kék bele fel...”

MÓRICZ **megint megpróbálja magához vonni, de Janka megint elhúzódik**

JANKA Aki csak azt mondja, amit érez.

MÓRICZ Hazudjak?

JANKA Már hazudsz! Már a kérdéssel hazudsz!

MÓRICZ **felugrik és idegesen jár-kei a szobában. Nem törődik vele, hogy a papíron tapos, sőt, kéjjel bele is rüg egy-egy halomba – rettenetesen sok kézirat van** Hisz épp ez a baj, hogy nem tudok hazudni! Én mindent egyenesen csinálok. Nekem az igazság szent. Nincs is időm hazudni, mert bennem minden érzés azonnal formát kíván – az ilyen ember nem rejtőzködő, mindent rögtön kimond, amit lát, amit hall – csak átmegy rajtam, már ott van a papíron. Kétségbevonasz, pedig te vagy a bizonyosság. A hátam mögé leskelsz – pedig nincs ott senki, semmi! Sandaságot hánysz a szememre, és közben feltúrod a fiókjaimat – rendetlennek nevezel, és rendetlenséget csinálsz – aki az életem kerete vagy és támasza! Így nem lehet semmit elintézni! Ez így nem becsületes.

JANKA Régen minden írást megmutattál nekem.

MÓRICZ Most is.

JANKA Nem volt olyan sorod, amit ne olvastattál volna el velem.

MÓRICZ Most is.

JANKA Már abból, ahogy a kezembe vettem a papírt, már abból tanultál, figyelted a lélegzetvételemet, a szemöldököm vonalát, és már abból tudtad, mit kellett volna másként írnod.

MÓRICZ Most is.

JANKA Elmondtad a terveidet – mindenbe beleavattál – mi voltunk a két összeküvő...

MÓRICZ Most is.

JANKA Most meg már nem tudod, hogy hova dugd előlem!

MÓRICZ **zavarodottan néz maga elé** Ez csak véletlen. Buta véletlen. Időzavar.

Ez a színház... sok időmet felemésztette.

JANKA Úgy van! A színház... Parlagon hagyott föld... Művelni kell! Micsoda ócska, dohánybűzös kis garniszálló... hadiözvegyek számára... dohány-tózsde helyett... az uracsoknak és úrinőknek.. Hogy megcsodálják az ősparasztot! Fölemészti az idejét az a micsoda? Maga? Aki az egész világgal bujálkodik? Aki az egész világ szeretője? Maga? Maguk? Akik a hatalom után futnak? Maguk szenvednek? Maguk áldozzák fel magukat? ...Az egész világgal nyilvánosan ölelkeznek! A legnemesebb érzéseiket kidobják a nyilvánosság elé, hogy a sarki kutyáknak tessenek. Megszeretek egy rongyos kis fickót, aki alázatos és engedelmes... Nekem nem tetszik, ha valaki infantilis..., ha gyermekes, nagyon szeretem, de ha infantilis, azt utálok... hagyja magát az orránál fogva vezetni... Nyilatkozik a lapokba. Amikor bejött az életembe, úgy lépett be, mint kuporgatott filléreivel a kisleány a mézeskalács-boltba... behízelegte magát... megjátszotta a kisleányt... s mikor már bent volt, elkezdett hízni, dagadni, s nicsak, mekkora medve lett belőle...

MÓRICZ Későre jár, kedvesem. Nyugtalan vagy. Én is nyugtalan vagyok.

JANKA **mint aki idézi** Én magával mindent meg fogok beszélni! Soha többet maga nélkül semmit se teszek...

MÓRICZ Zakatol a szívem, majd megfulladok...

JANKA **idézi** Ah, édes kis parasztom!

MÓRICZ Szeretlek téged... Nagyon. Nagyon-nagyon. Tudod, hogy igaz. Tudnod kell!

JANKA Honnan tudnám?

MÓRICZ Húsz év. Húsz év hűség.

JANKA Tiborc panasza. Húsz év hűség. Úgy mondtad, mint akit kőpadra vontak - nem mondhat mást.

MÓRICZ Mondd meg, mit akarsz.

JANKA Hát én még akarhatok?

MÓRICZ **egyenesen Jankára néz** Minden a te kezében van, én asszonyom. Minden.

JANKA Szavak. A semmi hogyan lehet úr minden felett? A semmi mit tegyen, mikor már zuhan, zuhan? Egy semminél is kevesebb semmi, aki még annyit sem kérhet, hogy az, aki állítólag mindent neki köszönhet, ránézzen és rámosolyogjon.

MÓRICZ **mosolyogni próbál**

JANKA De nem parancsra. Szívből!

MÓRICZ Mosolygok.

JANKA Sírsz.

MÓRICZ Mosolygok rád.

JANKA Vicsorogsz rám.

MÓRICZ A szívem forró vérével mosolygok rád.

JANKA Megdermeszt ez a mosoly. Jégből van. Fehér selyemből van. Úri szabónál szabták. Színésznőkre szabták. Rám te ne mosolyogj. Engem te ne próbálj elcsábítani. Engem te már elcsábítottál. Kisleány a mézeskalácsboltban.

MÓRICZ Mit akarsz? Mit akarsz?

JANKA Már megint én akarjak? Mért kell akarni? Azt kell akarni, ami nincs. Nincs? Azért kell akarni, mert nincs? Mert nincs? Mert nincs?

MÓRICZ **felüvölt fájdalomában, felugrik és fejével rohan az üvegezett szekrénybe. Nem sérül meg az arca, de az üveg darabokra törik**

JANKA **iszonyodó arccal ugrik Móriczhoz, aki durván ellöki magától, támolyog a szobában**

MÓRICZ Törjön össze – törjön össze. Ezt akarod – ezt akarod.

JANKA *síri kezd.*

MÓRICZ *felkap egy gépelt kéziratot és elkezdni összetépní. Nem megy. Túl vastag. Különszedi és egyenként tépi el a papírlapokat.*

JANKA *megbabonázva bámulja. Egy idő után megszólal Várj. Segíték. Ő is tépni kez-di a kéziratokat. Egy darabig tépik-tépik, aztán egymásra néznek és nem bírják ki, felka-cagnak. Hisztérikus, de megkönnyebbült kacagás... megint ott vagyunk, ahol mindig...* De sokat írtál... De sok papirost összepiszkoltál, hallod?

MÓRICZ Őrült vagyok.

JANKA Dehogy. Én vagyok az őrült.

MÓRICZ Két őrült.

JANKA Nem, te csak bolond vagy. Az őrült én vagyok.

MÓRICZ Az író meg én.

JANKA Ami ugyanaz.

MÓRICZ Csak rosszabb.

JANKA Akarsz a gyerekem lenni?

MÓRICZ Akarsz a szeretóm lenni?

JANKA Akarsz az üvegesem lenni?

MÓRICZ Az a drága üveg.

JANKA Az a semmi üveg.

elkezdí szedni a darabkákat fel a földről

MÓRICZ Vigyázz, megvágod magad.

JANKA Akar egy kis vért látni?

MÓRICZ Véres komolytalanság.

JANKA Olyan bolond vagyok. Bocsáss meg. Mindent tönkreteszek. Csinálom, csinálom, rombolom, rombolom, tudom, hogy összedől, tudom, hogy vége, tudom, hogy baj lesz, csinálom tovább, látom, hogy bolond vagyok, látom, hogy nem szabadna, csinálom tovább, teszem tönkre, teszem tönkre, lerombolom, amit építettem, lerombolom, amit építettem. ***Picit hüppög***

MÓRICZ ***büntudatosan átöleli, ringatja*** Csacsiság. Ne félj, amíg engem látsz. Gondolj az ötvenezer éves emberre... Amint a világon elsőnek felfedezi a székelykáposztát... Jól megégeti vele a nyelvét, és azon túl úgy tiszteli, mint az Istent... És visszafele füttyörészik az áldozati kemence előtt, hogy hűtse vele a nyelvét...

Janka hozzábújik, mint egy kislány, felkacag

És ebből lesz egy új zene – a visszazene... Mindent visszafele... visszacsinálódik szépen minden... Mint a szegény ember, aki hazafele a vásárból elkölti a pénzt, amit keresett... Azt a kis pénzmagocskát... Mért ne ezt még... mért ne azt is... Szépen megyek visszafele... hátrafele... ***Összebújnak, Móricz dúdolgat, csönd, aztán Janka egy nagy elszánással, nagy sóhajjal feláll***

MÓRICZ Itthagysz.

JANKA Egy seprúért.

MÓRICZ Elmész örökre.

JANKA Megyek a seprúért. ***Visszafordul, kezébe veszi Móricz fejét és megcsókolja***

MÓRICZ Boszorkány. ***Janka kimegy a szobából, seprúvel és személtlapáttal jön vissza*** Ugye nem fogjuk ölni egymást? Ugye nem akarod majd minden soromat ellenőrizni?

JANKA Én? Dehogy! Az ördög majd talál magának más utakat – ha akar...

MÓRICZ Gyere, csókolj meg, csókolj meg.

és átkarolja a személtapáttal és seprűvel álldogáló tehetetlen Janka derekát

JANKA Csak ne lett volna ez az egész... olyan tipikus... Sikeres író..., elhervadt feleség...

MÓRICZ Miket beszélsz?

JANKA Már vártam is, hogy mikor jön már... Minden túl szép volt... Minden túl igaz volt...

MÓRICZ Mért beszélsz múlt időben?

JANKA Mért nem szeretsz már?

MÓRICZ Csókolj meg. **Megpróbálja megcsókolni Jankát, de Janka elfordítja az arcát**

JANKA Eressz el. Hallja? Eresszen el! Eresszen el, vagy toporzékolni kezdek! **Móricz elereszti Jankát, és mint egy szélütött bámul maga elé** Na végre. Azt hiszem összetévesztett valakivel tisztelt uram. **Móricz azon nyomban odamegy az íróasztalához, felmarkol néhány jegyzetfüzetet, komótosan összerakja az írógépet, bekattintja az írógéptáskát** Hova megy?

MÓRICZ Nem mindegy? Majd írok. Miskolc. Korona szálló.

és kimegy a lakásból. Janka egyedül marad. Móricz után hajítja a seprűt és a lapátot. Sötét

5.

Levelek Miskolcra

Öltöző, Renaissance színház, illetve Korona szálló, Miskolc

MÁRIA „Kedves Mária, ma először írom le a nevét. Ma először írok le egy új női nevet 21 év óta. Fene egye meg ezt a bárányhimlőt. Ifjúkoromban elmulasztottam átessen rajta, s most vén fejjel? Maga nevet rajtam. Magának ez nem fontos. Nekem se fontos, csak a frász tör. A szívem körül valami kegyetlen gyötrődés: igen, rosszul érzem magam, de mit csináljak. Megvallom, szégyellem magam. Senki sem halhat meg ártatlanul. Igyekszem szorgalmasan cinikus lenni: nem megy, szentimentális vagyok, mint egy gyógyszerész-segéd. (Ibsen?) Maga nagyon okos, ma azt kérdeztem magától: *Mit csinált ma?* Erre összehúzta a szemöldökét, s láttam, láttam az arcán, hogy most hazudni fog. *Egész nap furcsa volt, bódult voltam, kikapcsoltam a telefonomat* – mondja – *emberekkel nem akartam találkozni...* Nézze, kedves, kedves, kedves. Ha hazudik, akkor is kedves. Most úgy tűnik fel, nekem hazudik. Érdemes nekem, értem? Isten tudja, maga megbénító hatással van rám. Most éjfél, egy kis kocsmában ülök és iszom. Amit sose szoktam, iszom. Vörös bort iszom. Egyedül. Hallatlan. Végtelenül tudnék írni szavakat, hogy Maga olvassa. Káröröm: holnap este, ha üt az óra, maga hozzáfog mondani az én szavaimat. Többet nem megyek be az öltözőjébe. Tudom, kipletykázza, hogy írtam. Fene bánja: megesett. Szerelmes vagyok. Mit gondol, jogos az én tiltakozásom magam ellen, hogy én szerelmes vagyok magába? Kedves Mária! Jó éjt. Holnap elutazom. Ma nagyon, nagyon gyönyörű volt, sose látom többet: holnap elutazom. (Nem akarom többet látni magát) Móricz Zs.“

MÓRICZ **gépeli** „Kedves Mária, szép kis meglepetés volt a dedikációmmal arcképesen találkozni a robogó vonaton. Drága szívem, küldje vissza a tegnapi éjjeli leveletem. Nem azért kérem, mintha megváltoztak volna az érzéseim. Sajnos még nem. De kérem, nem óhajtom, hogy a Színházi Élet klisírozta. Lesipuskás vagyok én csak, akinek elég volna, ha a maga öröme lő; a körvadászat nekem sok. Pedig nem volna utolsó reklám, ugye? „Szép. Jó. Koszos.“ Ilyen illúziórombolás még nem történt rajtam. A levelemhez mit szólnak az olvasók? Kegyetlen vagyok? Maga csak kegyetlen volt. Hogy megy az

előadás? Milyen házak a divatosak? Fáj, fáj, fáj. Ír egy sort?... No..., írj. Miskolc, 1924. II. 1. Korona szálloda.“

Miközben Mária készül az esti föllépésére a Búzakalászban, Móricz hangján halljuk a harmadik levelet

MÓRICZ „Kedves Mária, író sorsa, művész sorsa az emberi boldogtalanság, de nálam boldogtalanabb ember már alig lehet. Lássá, itt ülök egy idegen városban, egy kávéházban egyedül. Egyedül, egyedül. Mért gondolok magára? Maga erre nem adott okot: nem is ismerem magát: eszes, szellemes, néha kissé merész szavain kívül semmit sem tudok magáról. De régen félek magától, évek óta. A feleségemnek egyszer egy intim pillanatban vallottam be magát: azóta számon tartja. Valami képtelenül torz kavargás van bennem...”

Mária feláll az öltözőkőd tükre mellől és a szerepét mondogatva kimegy – a színpadra

MÁRIA „Itt vagyok! Hát egyél már meg – édes kis parasztom.”

6.

Lakás

JANKA táviratot **olvas** „MINDIG RAATOK GONDOLOK. HAMAROSAN EGYUTT LESZUNK. ZSIGA“. Mért költi a pénzét táviratra? Mért nem jön inkább? **olvas** „Gondolok rátok“, nem rám, „rátok“. Fél tőlem. Egy idegen mellett élek. Három napja hagyott itt – de mintha három éve volna. Már nem is tudom, milyen az arca. Nem is tudom, milyen a mosolya. És nagyon kövér. Én hizlaltam, én etettem. Pedig sose szerettem, aki kövér. Sose. Mit mondjak neki? Mit? Nem tudom. Inkább ne jőjön vissza. Ne. Ne, ne, ne. Ne még.

7.

Öltöző

MÁRIA bejön **a színpadról, vetkőzik, közben észreveszi öltözőkőd asztalán az újabb borítékot, felemeli, visszajeti, nem nyitja fel. Hangosan, sajátmagával beszélget róla, mielőtt lecsapna rá**

Megint Miskolcra? Miskolcra. Hamarosan majd különvonatokat indítanak Miskolcra, hogy megnézzék, kinek írogat a legnagyobb magyar író. **dúdol** Nem szép dolog. **Dúdol, már nyúlna a levélért, de aztán mégsem veszi fel** Házasember. **dúdol** Rendes ember. Gonosz ember. Rendes gonosz ember. **dúdol** Ország nézi, ország tudja. Mindenki tudja. Mindenki engem bámul. Pedig semmit se jelent. Ábszolúte semmit sem jelent. Hidegen hagy. Szerelmes. Szerelmes vagyok? Mayácska szerelmes? Én? Tűzzel játszani? Sose. **dúdol** Ok nélkül nem ír. Felbontatlanul fogja őket visszakapni. Mindet. Leragasztom. Amit fölbontottam, azt majd leragasztom. Hadd higgye, hogy nem olvastam őket. **Ördögien kacag, aztán belenéz a tükörbe**

Micsoda csitri! **profákat vág** Nem akarok húsz éves lenni. Azok ma nincsenek divatban. Ma az elmúlás van divatban. A parázs. Hamu alatt – a finom, forró parázs. **Nem bírja ki, végül ezt a levelet is felbontja, olvassa:** „Kedves, nekünk találkozni kellett. Én nem tudom, én belebolondulok ebbe a bűdös posta intézménybe. Én már három levelet írtam magának, és semmi válasz; én meg kell, hogy rohanjam magát és beleharapjak, és halljam a hangját, hiszen folyton itt csilingel, azt hiszem fülzúgásom van. Márta, Márta édes, hát ne kínozzon, maga buja, legutolsó buja, a páholyokból szédülve ugranak rá –

a szemek, és tajtékot hánynak... engem itt esz a fene Miskolczon, egy piszkos szálloda redves odvában. Veszett kutya vagyok, tudja, már három kilót fogytam... Nem írok többet, míg utánam nem sikolt.” **Még nem is ért a levél végére, amikor látjuk, hogy lassan nyílik az öltöző ajtaja, Mária felpillant – Móricz lép be. Mária felsikolt a meglepetéstől. Elsápad**

MÓRICZ Bocsánat... Ennyire ijesztő vagyok...?

MÁRIA Kopogni szokás...

MÓRICZ Kopogtam...

MÁRIA Rám tör...

MÓRICZ Nem bírtam ki. Néztem magát és imádkoztam, hogy vegyen már észre.

MÁRIA Hol ül?

MÓRICZ Bal egy.

MÁRIA Jöjjön vissza az előadás után. Tegye meg...

MÓRICZ Kiverte a veríték... Ennyire utál?

MÁRIA Én dolgozom – én egy dolgozó nő vagyok... Izzadok. Igen. Ne írjon ilyen izasztó szerepet.

MÓRICZ A verítékcseppek a maga szépséges homlokán... Magának fárasztó darabokat kell írni – hogy megszenvedjen érte... Maga nem szenved... Maga belép – és belebújik a más bőrébe...

MÁRIA Ez a dolgom. Szép levelet írt. Megbocsáthatatlanul szépet.

MÓRICZ **térdre rogy Mária előtt, Mária megpróbálja felállítani**

MÁRIA Drága barátom –

MÓRICZ Idefigyeljen –, én nem vagyok a maga barátja –, én egy koszos szállodaszobában fetrengtem mostanáig maga miatt, és én nem vagyok a maga barátja – maga valamit etetett velem, Mária, Márta, Márta – Mária!

MÁRIA Nem értem, hogy mi ütött magába – adtam-e okot rá, hogy így...

MÓRICZ Nem érti. Nem értheti, mert én se értem. Meg vagyok mérgezve, veszett farkas vagyok, aki magát rágja.

MÁRIA Szép, szép, de...

MÓRICZ Most félhet tőlem, de én beleőrülök, ha egyszer a maga karjai közt nem sírhatom ki magam, Mária...

MÁRIA Álljon fel, kérem...

MÓRICZ Én soha nem léptem félre, és én képes volnék most magáért lerombolni mindent, írói nevemet, becsületedet, családot, és ráadásul maga ebben teljesen ártatlan.

MÁRIA Igyon egy pohár vizet – jót fog tenni; bizisten, mindjárt nagyon kinevetem, ha nem hagyja abba, aztán az a nevetés – maga nem tudja, hogy tud egy színész nő kacagni – egy életre elveszi a kedvét, hogy így rátörjön az emberre... Jöjjön vissza a végén... Zsiga...

MÓRICZ Zsiga... Csúfolsz?

MÁRIA Tíz perc múlva be kell mennem a színpadra. Remélem, nem akarja, hogy a ma esti előadás félbeszakadjon?

MÓRICZ Beszéljen még – beszéljen – azokkal a politúros ajkaival... Beszéljen...

MÁRIA Mondja – válaszoltam magának a leveleire? Látja, az egyiket fel se bontottam...

MÓRICZ Okos, bölcs asszony – okos, hát persze, hogy válaszolt – azzal, hogy nem válaszolt, hisz láttam én a szemét felcsillanni, amikor megpillantott – különben nem volnék itt, én nem vagyok olyan, aki csak úgy, minden ok nélkül vasutazik négyszáz kilométert...

MÁRIA Jól van. Tetszem magának. Nem maga az első. Nem is az utolsó. Nézze ezt az azaleát...

MÓRICZ Nem érdekel az az azalea - nem érdekel ez az előadás sem... Írok ennél különb darabot is magának... Ha nem magának, akkor meg másnak... Bennem van!

MÁRIA Mi?

MÓRICZ Maga! Maga is bennem van! Belül. Érzem.

MÁRIA **nevet**

MÓRICZ Nem szoktam tréfálni. Nem értek a vicchez. Már nevetni se nagyon tudok.

Megfogja Mária nyakát

MÁRIA Engedjen el, kérem.

MÓRICZ Jó. Elengedem.

MÁRIA És menjen ki.

MÓRICZ Jó. Kimegyek.

MÁRIA És jöjjön vissza az előadás végén.

MÓRICZ Jó. Visszajövök

MÁRIA Két hét múlva kirúgom.

Móricz el, Mária egyedül marad

8.

Mária monológja

MÁRIA Két hét múlva... Mért pont két hét múlva... Egyfolytában azon töröm a fejem, hogy mért két hetet mondtam. Két darab hétfő, két darab csütörtök, két darab péntek, két szombat délután, két szerda délelőtt, két vasárnapi templom, három kedd este, mert a mai napot is számolni kell, ha kedden jön, kedden rúgom ki... Nem hétfőn, az ember nem lehet annyira pontos... nem lehet annyira hidegen számító, az ember csak körülbelül tartja be a két hetet... De mért nem mondtam neki azt, hogy egy hét múlva, vagy három nap múlva, vagy azonnal, miért? **gondolkodik** Az ember, amitől vár valamit, azt nem szereti *egyszer* csinálni. Azt legalább kétszer kell csinálni. Ha egyszer eszem egy nap, az sivár és kevés, sose lakom jól, kétszer kell enni. Ha valaki csak egyszer simogat meg, az semmi, olyan, mintha pofon ütne, kétszer kell, kétszer kell. Ez az a csapda, hogy egyszer nem elég, ez az a csapda, amit az ember úgy vet meg magának, mint egy ágyat. **szünet** Úgy hallotta, hogy *csak két hét*, én meg úgy mondtam, hogy úristen, most jön két hétig, és mindenki mást ki kell tiltanom - ha nem mondom neki, hogy *csak kettő hét*, *csak tizennégy nap*, *csak ennyi*, semmi több, ha egyszerűen hagyom, hogy ledöntsön ott az öltözőben, vagy azt mondom, hogy majd meglátjuk, vagy rögtön kidobom, de mondjuk, mégis hagyom, hogy ledöntsön, mert ezt akarta, és láttam, hogy nagyon akarja, és végül is miért ne, hagyom, hogy ledöntsön és belém hatoljon, megvárom, amíg túlesik rajta, megőrzöm a hidegvéremet, mindenki mondja, hogy mennyire meg tudom őrizni a hidegvéremet, engem halvérűnek mondanak, nincs igazuk, megőrzöm a hidegvéremet, és azután azt mondom neki, hogy most aztán ne jöjjön vissza soha többé, ha akkor úgy megalázom, hogy attól koldul... Ha, ha, ha... Akkor talán nem is akar engem *igazán* megszerezni. Két vasárnap - az már egy élet. A remény - az már egy egész élet.

9.

Kirké

Öltöző

Móricz öltözködik, Mária a szófán hever, japán kimonóban

MÁRIA Jó volt?

MÓRICZ Hagyja abba.

MÁRIA Csak kérdezem, hogy tudja-e, hogy mennyit veszítek, míg magával vagyok.

MÓRICZ Hazudsz.

MÁRIA Akkor végre kvittek vagyunk?

MÓRICZ Ez nem te vagy, ez nem te vagy, ez nem te vagy!

MÁRIA Ez én vagyok, ez én vagyok, ez én vagyok. Három keddet kapott uram, és nem értem, mit kéne még tennem – megállapodtunk.

MÓRICZ **fogcsikorgatva** Én nem állapodtam meg semmiben.

MÁRIA Kér még két hetet? Hitelbe?

MÓRICZ Nem kérek semmit. Nem kérek semmit. **Ügyetlenül húzza a zakóját, ingét, lepattan egy gomb, Móricz felüvölt, letérdepel négykézláb mászik, keresi, megvan, feláll**

MÁRIA **ironikusan** Mi baj?

MÓRICZ Semmi. Ne szóljon hozzám.

MÁRIA Leszakadt egy gombja?

MÓRICZ Kit érdekel? Kit érdekel?

MÁRIA Mutassa! Így nem mehet az urak közé, ilyen szakadtan... Mutassa!

MÓRICZ Ne nyúljon hozzám. Szajha, világ ringyója!

MÁRIA Ejnye. Mutassa a zakóját. Vegye le. Azt mondtam, vegye le! Nem bírom nézni, ahogy kinéz. **Lefejti Móriczról a zakóját** Semmiség, semmi az egész, egy pillanat. **Belenyúl Móricz zakószobájába, kihalássza a gombot** Egy nő, akármilyen könnyűvérű is, nem hagyhat egy férfit elmenni leszakadt gombbal. Üljön le, üljön le, no! Befúzzuk ezt a cérnát...

Varrogatni kezd Meséljen addig valamit. Szeret mesélni. Beszéljen, mondjon valamit. Letelt a két hét, kirúglak, ennyi, semmi több.

MÓRICZ **idézi az Odüsszeusz bolyongásait**

„Istenek áldjanak, Odüsszeusz elmegy“

MÁRIA **válaszol** „Eredj, csak eredj... ha tudsz...“

Tárva az ajtó, nyitva a zár...

s egy másik asszony vár...

De éntőlem még nem ment férfi el...

Az én szívem százrekeszű vár,

fekete, fekete rekeszek...

és minden öröm csak a tietek,

és minden gyász benne csak enyém.“

MÓRICZ „Ki vagy te?“

MÁRIA „Vagyok egy elrontott valami...“

aki lehetett volna...

s aki nem lett...“

MÓRICZ „Vár engem a kék tengereken túl,

Vár egy szív énreám sok-sok éve már, s bennem a lélek érte sóvárog, a tiszta otthon édes illata szívemet elborítja. Ah, könnyes szemmel epedve nézlek, karcsú termeted

gyötrődve iszom, édes hangodat csengően érzem... volnék csak ifjú, volnék csak szabad!
De el foglak hagyni: mert én nem vagyok a magamé!”

MÁRIA Na, azt hiszem, ezzel megvolnánk.

Ráadja Móriczra a zakóját, lesöprögeti a vállát, megpörgeti maga előtt Mehetsz, fiam.
És ne gyere vissza. Ne is írnj. Ugye nem fogsz írni, Odüsszeusz? Megígéred?

MÓRICZ Megígérem.

Meg akarja csókolni Máriát, de az elhárítja

MÁRIA Kezdjük most azonnal. A kalapja, uram.

Kinyitja az öltöző ajtaját A viszont-nem-látásra, uram.

MÓRICZ **kitántorog az öltözőből,**

MÁRIA **azonnal a tükör elé ül, eltűnődik** A legváratlanabb pillanatokban tudott telefonálni, ha csöngött, valahogy meg lehetett érezni a csörgésből, anyám rögtön a gyógyszerét követelte, a nővérem csapkodni kezdett, persze, ha a nagy író belépett, elolvadt mint a vaj, nekem azonnal megfájdult a fejem, elbújtam valahová, a spájzba, a cseléd-szobába, de ha az ember kihúzta a telefont, az se segített, mert akkor levelekkel és üzenetekkel bombázott, feljött, vitatkozott a lánnyal az előszobában, nem hitte el a cselédnek egy szavát se, igaza volt, ott állt lent az utcán és bámult fölfelé, esőben, hóban, félttem, hogy a hídról beugrik a Dunába, egyszer az anyámnak, vagy a nővéremnek megesett rajta a szíve, felhívták, de én elbújtam, mert nem akartam látni – mert éppen valaki másba voltam szerelmes, de nagyon. Feljött, leült, kapott teát, olyan volt, mint az űzött vad, a teát se itta meg, olyan volt, mint az űzött vad, elrohant. **szünet** Akkor három hónapig nem láttam. **szünet** Nem is bántam, akkoriban minden héten volt egy premierem, ő meg állítólag minden héten elégetett egy darabot, amit nekem írt. **Szünet nélkül, minden átmenet nélkül utánozza Móriczot, egy levelét idézi majdhogynem hadarva** „Hallgatsz?” – naná, hogy hallgattam – „Maga édes édes édes – amerre járok, ahol állok, élek, alszom: folyton veled beszélek – folyton jár a szám és a gondolatom, mint egy kisgyerekeknek – délután kettő és három között jön a szeretőd, ocsmány kis állat” – ez volnék én – „ocsmány kis állat, visszakönyörgik magukat hozzád az urak? aki egyszer nálad volt? ocsmány kis állat – kidobsz? bele fogunk pusztulni mind a ketten – ma délben félegykor becsengetek hozzád” – így is tett – „ma délben félegykor becsengetek hozzád, üzend ki, hogy nem vagy otthon, tessék kidobni, dobj ki, dobj ki, ez kell nekem, akkor talán vége” – hát nem lett – „Szeretsz?” – nem szerettem – „én nem akarom, hogy maga szenvedjen, aki engem szeret, annak boldognak kell lennie – én nem tudok bántani, kínozni, valami tisztázatlan van az életemben, hogy tudjak aludni? Minden pillanatban érzem a maga drága testének súlyát, úgy hordom ölben becézve és babusgatva, mint egy pólyás babát és csókolom...Mondja a szemembe, hogy nem szeret.” **hangot vált** Ha hallgatok – fűtöm az érzéseit. Ha válaszolok, kezdek az ő szavaival válaszolni, az ő szavai erősek, az ő szavai leteperik az én szavaimat – fűtöm az érzéseit. Ha hallgatok – rosszul érzem magam. Ha válaszolok – még rosszabbul érzem magam. Ha védekezem – lehetőséget adok a támadásra. Ha támadom – megsebzem, és ezáltal támadásra ingerlem. Ha a feleségét említem, büntudatos lesz, hogy mégis engem kíván, és még jobban fog kívánni, feleségét gyűlölni. Ha nem említem a feleségét – azt mondja, romlott vagyok és ledér, elfeledkezem a feleségéről, még jobban fog kívánni, mint a szabadságot a romlottságban, ahogy ő képzei a romlottságot, meg a szabadságot, és gyűlölni fogja a feleségét, mert szeretnie kell, mert ő nem lehet romlott, mert ő tiszta, mert ő hűséges hozzá. Szét fogja rombolni az életemet, szét fogja rombolni az életemet – mert retteg attól, hogy szétrombolom az övét, ezért szétrombolja az enyémet. **szünet**

De amikor meghalt az anyja, küldtem egy táviratot. Félre lehet érteni egy táviratot? Mindent félre lehet érteni. Nem lehetek ilyen embertelen. Ennek az embernek én sokat köszönhetek. Meg akarsz mindenkit bolondítani? Hát nem fejezhetem ki a szomorúságomat? Félre fogja érteni. Hat hónap csönd után? Pedig már nem érzek semmit iránta, csak tiszteletet. Gyászolj magadban. Egy távirat – négy szó. **Felveszi a telefont, tekeri** Kapcsolja kérem a távírdát. Igen. Halló! Távírda? Simonyi Mária vagyok. Vámház tér. Igen. Köszönöm. Köszönöm. Igen. Köszönöm. Mondhatom? Köszönöm, igen. El akar jönni? Mondhatom? Hogy hívják? Csak autogram? Jó, akkor mondhatom? Igen, mondom. Móricz Zsigmond úrnak, Leányfalu. Igen. „Mélységesen együtt érzek mindannyiukkal – Simonyi Mária” – igen, csak ennyi, igen, köszönöm, hogyan? Jövő héten? Jövő héten lehet, persze, keressen a művészbejárónál, fél órával az előadás előtt, utána már ne keressen, mert nem fogadom, előadás közben hozzám senki nem léphet be, utána pedig... **Ezt a beszélgetést bonyolítja, de a háttérben már megjelenik Móricz alakja, Mária hökkenten fordul hátra, mint aki kísértetet lát**

MÓRICZ Üzent nekem, és én itt vagyok...

Mutatja a táviratot, amit Mária küldött

MÁRIA Még nem kaphatta meg...

MÓRICZ Szeretnék elájulni a maga karja közt, csókolni szeretném a szemét, a maga varázsló, gyilkos szürke szemét, a puha, hosszú pillás édes szempilláját és a homlokát, a ragyogó ész gyönyörű kupoláját, amit a maga drága lobogó haja árnyékol, és a száját, amely sima, mint a tükör, és izgató, forraló, és a nyelvét, amely rettenetes, és az állát, ami gömbölyű és szép, és a torkát, amit át kéne harapnom, és a völgyet a két emlője közt, és a talpát, a talpa közepét csiklandósan, és felfelé a térdeit, a combját...

MÁRIA **a közben térdre rogyott Móricz üstökét a hajánál fogva felemeli** Figyeljen, Móricz. Figyeljen rám. Zsigmond! Hall engem? Hall engem? Én nem vagyok Léda. Se Csinszka. Se Izolda – és maga nem Trisztán

MÓRICZ **üveges, értetlen tekintettel mered rá, mint valami bálványra**

MÁRIA Mi ketten nem vagyunk összeillők. Arról nem is beszélve, hogy magának komoly kötelezettségei vannak. És nekem van egy komoly udvarlóm, egy kérőm, akit nyilván el fogok utasítani, de megkért, hogy mondjak le magáról...

MÓRICZ Hazudik... Hazudsz... Hazudik...

MÁRIA Nem szoktam hazudni. Csak amennyit nagyon muszáj.

MÓRICZ Anyám halott – elpattant az utolsó láncszem...

MÁRIA Én bolond, azt hittem, ért a táviratomból. Megérti, hogy én csak együtt éreztem, valóban együtt éreztem magukkal, mindannyiukkal...

MÓRICZ Te bestia!

MÁRIA Mondjon még ilyeneket.

MÓRICZ Te bestia!

MÁRIA Ezt már hallottam. És most menjen.

MÓRICZ **elindul az ajtó felé**

MÁRIA És nagyon kérem, ne írjon többet, és ne is telefonáljon. Én önt becsülöm, nagyra tartom. Megalázni viszont nincs szándékomban. Ígérem, nem küldök több táviratot se.

MÓRICZ **lehorgasztott fejjel áll meg az ajtó előtt. Máriának megesik rajta a szíve. Odalép hozzá**

MÁRIA Búcsúzzunk el.

és gyorsan homlokon csókolja az író, aki kitámolyog az öltözőből. Mária a tükör elé ül és szakavatott mozdulatokkal sminkelni kezdi magát

10.

Lakás, karácsonyi díszben

JANKA **karácsonyfát díszít** Igazán lehet nélkülem élni és írni? Igazán rossz volt, ahogyan én szerettem? Igazán kár volt élnem? És igazán jó lesz, ha meghaltam? Nem tudom elhinni, hogy menekül előlem, hogy levegő nélkül is tud élni. Egyetlen lapra tettem fel mindent, most ez a lap is elégett? A, ha túl volnék már rajta! Most azt hiszi, hogy mást szeret, hogy más szeretheti őt úgy, mint én, aki kínoztam, kínoztam, gyötörtem – egy zsarnok kemény lelke egy életen át sanyargatta, vágta kemény fejszével a gyöngéd, édes, simuló lelkét. Hisz minden szavam az övé lett, minden pillanatom belesimult az ő egyetlen életébe, hisz én csak szerelemből kínoztam, hisz nem akartam én a bántásért bántani. **Kezdi gyűjtogatni a karácsonyi gyertyákat** Az a színésznő, aki tönkretette... az a gonosz ember... akit nem érdekelt, hogy kin, min gázol keresztül, csak hogy meglegyen a kis élvezete... Akinek mindegy, hány férfival fekszik az ágyba... akit csak a híres ember érdekel, akit csak az érdekel, hogy eggyel több hódítása van, amiről írhatnak a lapok... Aki kiteszi a szégyenét a kirakatba... Meg a rothadó, kikent, kifent testét... Aki nem is nő, nem is ember... Aki soha nem lesz anya, nem értheti meg azt, hogy miért születik nőnek egy nő... Aki semmilyen áldozatot nem tud hozni azért, akit szeret... Akit megátkoztam ezerszer... tízezerszer... Elválni nem akarok. Vagy váljak el? Elváljak, hogy prédája legyen ennek..., hogy lerágják a húsát, hogy megbetegítsék, megöljék... Hogy elhagyjon bennünket egy ilyenért... Mert az ilyen nem ismeri a szeretetet... Csak a bérszerelmet ismeri az ilyen...

MÓRICZ **belép, hatalmas karácsonyi csomagokkal a kezében** A lányok hol vannak?

JANKA A lányok majd jönnek.

MÓRICZ Bontsd fel a csomagodat.

JANKA Minek?

MÓRICZ Mert neked hoztam. Bécsből. Jártam az utcákat, jártam az utcákat, minden kirakatról csak ti jutottatok az eszembe.

JANKA Mert mi is csak kirakat vagyunk magának.

MÓRICZ Bontsa fel.

JANKA Majd felbontom. Van mentsége?

MÓRICZ Nincs mentségem. Én vagyok a felelős mindenért. Az én buta, férfiatlan, túlzó istenítéselem rontotta el magát.

JANKA Én megmondtam magának, még az elején, hogy én csak akadályozni fogom, mert én mindent elviselek, csak azt nem, hogy maga megszokjon, vagy hogy csalódjon bennem. Maga engem többnek, érdekesebbnek látott, mint ami voltam. Én nem változtam meg. És én azt a férfit szerettem, akinek mostanáig *mutatta* magát – azt az embert nem tudom megszeretni, akit éppen azért titkolt mostanáig előttem, mert tudta, hogy az nem az ideálom.

MÓRICZ Lehet, de ez szerintem másképp történt. Maga egyszerű, józan, okos ember volt. Én, aki mindenkit kitréfáltam és gúnyoltam, magát, hisz szerelmes voltam...

JANKA Voltam!

MÓRICZ ...hisz szerelmes voltam, csak dicsértem, soha egy szavát, soha egy tekintetét nem kritizáltam. Ezért maga csodálatosan szerény maradt mindenkivel szemben, csak velem szemben lett zsarnok. Az én önkéntes megalázkodásom szinte törvényes szolgaságba sodort engem a maga lábai előtt. Ez így nem mehet tovább.

JANKA Nem. Ez nem becsületes.

MÓRICZ Maga engem semmi egyébbel nem tudott lekötni, csak azzal, hogy a becsü-
letemet és a becsületszavamat állította elem fenyegetően. Nem a boldogság ígérését.

JANKA Hisz itt van, eljött. Mért jött el?

MÓRICZ Mert szeretem. Mindenképpen szeretem. De hibát követtem el. Ahelyett,
hogy magával megharcoltam volna a szabadságomért s az egyenlőségért...

JANKA Az én egyenlőségemért...?

MÓRICZ Egy másik nőt fedeztem fel magamnak, és arra fogtam rá, hogy ez az a lény,
akivel én boldogan, teljes szellemi harmóniában tudnék élni.

JANKA Hisz az a nő vetette ki magára a hálóját!

MÓRICZ Hallgass végig.

JANKA Minek?

MÓRICZ Akkor bontsd fel a csomagot.

JANKA Minek?

MÓRICZ Hazajöttem hozzád, Janka. Elmentem a világ végére – és visszajöttem.

JANKA Elment Bécsbe, és visszajött.

MÓRICZ Számvetést csináltam. De te is végezz számvetést.

JANKA Én már számot vetettem.

MÓRICZ Most két nő van körülöttem, az egyik minden tiszteletemet, hálámat és
szeretetemet bírja...

JANKA Hol itt a szerelem?

MÓRICZ A másik – ezzel becsületesen szembe kell nézni – valami ostoba természeti
törvény folytán megmérgezte a fantáziámat és a véretem...

JANKA A vérét...

MÓRICZ De hálaistennek, már túl vagyok rajta. Én esküszöm magának, hogy míg
maga él, ennek a nőnek egyetlen sort sem írok, sem levélben, sem nyomtatásban, sem
versben, sem prózában, még a legtávolabbi célzás formájában sem.

JANKA Míg élek?

MÓRICZ Nem – amíg én élek. De magának is meg kell ígérnie végre valamit.

JANKA Én be szoktam tartani... Én vagyok a kettőnk közül... a naiv...

MÓRICZ Meg kell ígérnie, hogy tiszteli a hivatásomat, és szolgálni fogja azt, mint
valami olyan szent dolgot, ami fölötte van a kenyérkereset egyszerű kötelességén.

JANKA Hisz azt teszem! Húsz éve azt teszem!

MÓRICZ Ha maga még súlyosabb rabságba akar kényszeríteni, és minden gondo-
latomat cenzúrázza, akkor viszont semmi értelme, hogy egymást kínozzuk.

JANKA Ez nem házasság. Maga szerint. Hanem középkori inkvizíció. És én a maga
hóhéra...

MÓRICZ Én magát nem feleségnek, hanem istennőnek neveltem.

JANKA Ilyen keze van egy istennőnek?

MÓRICZ Ha maga megígéri, hogy engem egyenrangúnak elfogad...

JANKA Fordítva van!

MÓRICZ ... hogy munkámat tiszteli, társaságomat embereknek tekinti, irodalmi és
színpadi munkásságomat hasznos és becsületes munkának tekinti...

JANKA Mondja, mért írt színdarabot? Miért? Hisz maga nem drámaíró!

MÓRICZ Mit veszíthetek?

JANKA Szóval a színház – az volna a maga világa?

MÓRICZ És ha holnap riportkörútra utazom – örülne neki?

JANKA Itt akar hagyni? Úgy félek... Ne menjen el...

félénken odabújik Móriczhoz.

MÓRICZ ***megsimogatja Janka fejét***

JANKA Félek – úgy félek. Valami új vonást látok az arcán, valami ismeretlent...

MÓRICZ Felbontja végre?

JANKA ***engedelmesen bontogatni kezdi a csomagját, egy szép ruha van benne***

MÓRICZ Jumper – legújabb divat... felveszi?

JANKA Most?

MÓRICZ Most. Jól áll magának.

JANKA Köszönöm.

MÓRICZ Legyünk társak – igazi társak? Egymás mellett... egymásért.

JANKA ***Penelopét idézi Móricz darabjából***

„Régi hangot adott most hallani isten: ezt igen, ezt értém valaha: a szódnak ezt a hamis ízt, keserédes varázsát. Hacsak egy isten nem veszi föl alakod és lelkedet, véle ily hangon hozzám soha senkise szólott.“

MÓRICZ ***Odüsszeuszt idézve***

„Áh, te bohó, minden nők közt, aki a földön él, sziklakemény szívet csak tenéked adott vala isten, Ha én isten vagyok a mennybeliek közt, Majd ilyen vén totyakos figurába jövök elédbe... Rajta tehát, öregem, hamar vesd meg az ágyat, mert oly fáradt vagyok...“

JANKA Megbánja még, ha megbocsát.

MÓRICZ Mutasd magad. Virágom, liliomom.

JANKA Nagy az én bűnöm – büntetni kellene.

MÓRICZ Forogj, mutasd magad.

JANKA Nem engedlek ki a kezemből.

MÓRICZ Forogj, forogj, Penelopé. ***Egyszercsak megmerevedik*** Éhes vagyok. Reggel óta egy falatot sem ettem. Röpültem a vonaton Bécsből idáig üres gyomorral.

JANKA Eszünk, medvécském, mindjárt eszünk. Már meg van terítve. Majd meglátod, milyen finomakat sütöttem.

11.

Mária budoárja

MÁRIA Azt hiszem, belémbújt az ördög. Az ördög bújt belém. Azt suttogetta a fülemben – mikor már századszor mondtam magamnak, hogy ha valahova nem mehetek el, az a Vadkan premierje, hogy a Vadkan premierjére, ha valaki, akkor én, én, Simonyi Mária, ép ésszel nem mehetek el, nem szabad Simonyi Máriának elmenni, de akkor, suttogetta fülemben édesen az ördög, de akkor Simonyi, meg tudnád nekem mondani, hogy miért csináltattad azt a fehér selyemruhát, éppen most, drága ezer pengőért, azt a fehér selyemruhát, aminek V alakú mély dekoltázsa van, a dereka egészen passzos és egy kicsit hosszított, az ujjja szűk, és apró, kicsi behúzott gombok vannak rajta, a szoknyája se nem bő, se nem szűk, de mégis inkább bő, ami ebből az *ivoáros* selyemből különösen gyönyörű, az aljából egy kicsit lehet, hogy föl kellett volna hajtatni, hogy kicsit kilátszon a bokám, ha lépek, és amiért beleszerettem, az a háta volt, ahol ugyanolyan alakú volt a kivágás, mint elől, csak egy hajszálnyit mélyebb, és mikor hátat fordítasz a férfiaknak Simonyi Mária, suttogetta az ördög a fülemben, akkor úgy fordulnak majd utánad, mint a mágnes, de különösen egyvalaki, egyvalaki, akinek majd köszönsz a lépcsőn, halkan, rá se nézve... Mondom, az ördög bújt belém, kezembe került a Színházi Élet,

ahol, ki tudja mért, az én fényképemet is lehozták a Móriczé mellett, és Móricz kegyetlen szavait arról, hogy mért írta meg a Vadkant: **kezébe veszi a Színházi Életet és olvassa** „Szemben áll egymással egy férfi és egy nő: férj, feleség. Mindketten ugyanazon az alapelven állanak a szerelemben: mindkettő elsőbbséget követel magának. A szerelemben ma a két fél két alaptípust képvisel: egyik a kízó kutya, a másik a szenvedő kutya. Egyik egyéniség úgy talál kielégülést a szerelemben, ha győz: ez az erejét, a hatalmát a szenvedtetésben érzi. A másik, ha legyőzteti magát: ez a magára vett szenvedésben leli a kielégülést. De mi történik akkor, ha két jó típus találkozik? ha két győző egyéniség kerül össze? ha két ‘kízó kutya’ szerelmesedik össze? Erre a kérdésre akar válaszolni a darabom.” És amikor ezeket a szavakat elolvastam, nem tudom mért, mondom, talán az ördög hajtott, gonoszul elvigyorodtam, egészen beletorzult az arcom, mintha én volnék a földön az egyetlen ember, aki megértheti ezeket a szavakat, a tükör elé penderültem dalolva, hogy anyám beszaladt a szomszédból, azt hitte, sírok, és elővettem a szekrényből azt a fehér selyemruhát, a fehér selyemruhát, amit erre az egyetlen alkalomra csináltattam, és nem vettem fel soha többé, pedig hogy könnyögött nekem azután!

12

Lakás

Móricz és Janka készülődnek a Vígsházba

MÓRICZ Kezdem kihízni ezt a zsakettot.

JANKA Majd ha meghajol – vigyázzon...

MÓRICZ Kinevet?

JANKA Vegye le – megcsinálom.

MÓRICZ Inkább örüljön.

JANKA Örülök.

MÓRICZ Úgy félek.

JANKA Mitől? Neve nagyhatalom. Mit akar többet. Kedvére ragyogtathatja magát. Nemcsak olvassák, nézhetik is. Hívhatják a lámpák elé, és tapsolhatnak a híres embernek. Komédiások közt.

MÓRICZ Csak maga szégyenkezhet miattam.

JANKA A hajlongás igazán nem áll jól magának.

MÓRICZ És magának, szívem, mit gondol, jól állna?

JANKA **öltözteti Móriczot, a mandzsettagombjait kapcsolja be** Csak ha meghalnék, ébredne fel a valóságra, mi az, egyszerre egyedül lenni, bilincsek nélkül, eleresztve, szabadon...

MÓRICZ **észreveszi a Színházi Életet** Elolvasta az írásomat?

JANKA Elveheti már. Kívülről tudom.

MÓRICZ Megtanulta?

JANKA Na, adja a másik kezét.

MÓRICZ **engedelmesen nyújtja a jobbkezét**

JANKA **észreveszi, hogy csálén áll a gallérja is, kitepi Móricz nyakából**

MÓRICZ **idegesen összerenzen** Ez fáj!

JANKA Kízó kutya vagyok – azt csinállok, amit akarok... **nevet** Hisz ez a tegnapi gallérja!

MÓRICZ **leül egy székre** A lábam – nagyon kínoz. **az újságra** Megalázó, hogy dugdosni kell maga előtt. Maga tulajdonképpen az én legnagyobb ellenségem.

JANKA Igen. Ellensége vagyok a hírszomjának, becsvágyának, hatalomtörek-

vésének, sima modorának, amelyekkel az emberekkel bánni tud, ellensége vagyok mindennek, ami magában külsőséges, dicsőségre vágyó.

MÓRICZ Ahol lehet, le is húti a kedvemet. Metsző szavaival végigvág rajtam, hogy ne lehessen túlságosan magabízó. Mások emelnek, maga lesújt, kedves. Hogy jó kisfiú legyek. Engedelmes. Kedvesezett. Meghasonló.

JANKA Én vagyok a maga kerékkötője.

MÓRICZ A legkegyetlenebb kritikusom, kedves.

JANKA Csak azt akarom, hogy tisztán lássa magát.

MÓRICZ Jól látom én magamat. Amit eddig írtam, az mind csak a régi dolgok, új formában. Maga pedig nem azt várta tőlem. Valami mást akart. Többet. Szébbet. Egészen újat. Amit rajtam kívül nem írhat meg senki. Amihez hasonlót még nem írtak.

JANKA Se másképp.

MÓRICZ Igaza van magának, kedves. A tömeg tapsol, éljenez, lábbal dobol, barátaim könyvet írnak rólam... És magának van igaza mégis. Összeszededgettem elejtett szavait. A maga hangja zeng tovább bennem és verődik vissza lelkem faláról százszorosán, ezerszeresen. A maga hangján beszéltem asszonyalakjaimat, és a maga régi ruháit aggatom rájuk. A gyerekeim is rám pirítanak, ellenőriznek: „Hiszen ezt szóról szóra anyuka mondta“. Maga az a pompás váz, akire rárakom anyagom, hogy formáljam, gyúrjam, megteremtsem, hogy a síron túl is együtt éljünk.

JANKA Levetkezve. Közszemlére állít.

MÓRICZ Igen. Azt teszem. Magáról formálom meg még a házasságtörő asszonyt is. Magát fojtom meg a gyaluforgácsok közt. Magának szabok ágyamból koporsót. Maga borul előttem térdre, mikor börtönbe visznek. Magát hagyom el, kedves. Magának küldöm kincses szekerelem. Magával viaskodom a színpadon.

JANKA De mért kell ehhez a színpad?

MÓRICZ Mindig magával, mindent magával. Azt is mondhatnám talán, hogy magáért. De ezt nem hiszi.

JANKA Maga szeret írni. Abban éli ki magát. A saját gyönyörűségére formál, gyúr, torzít engem. Meghamisít.

MÓRICZ Olyat szeretnék írni magának, amit a szívéhez szorítana, és azt mondaná: ez az enyém. Ezt megtartom. Nem adom senkinek. Még ha meghaltam se.

JANKA Na, itt a tiszta gallérja.

MÓRICZ De maga ezen is csak furcsán mosolyog, kedves.

JANKA Nem szorítja a plasztron?

MÓRICZ Mosolyog rajta...

JANKA Bohó álmodozás az író élete. Forduljon körbe.

MÓRICZ Az. **forog**

JANKA Játék.

MÓRICZ Játék.

JANKA Szavak zuhataga.

MÓRICZ Fények villózása. Szivárvány.

JANKA Szappanbuborék. Játéksárkány.

MÓRICZ Csupa semmiségek.

JANKA Azok.

MÓRICZ Közben észre se veszi az ember, hogy az ő élete is eltelt.

JANKA El. Mehetünk?

MÓRICZ Indulhatunk?

JANKA Nézzen meg öt lépés távolságból. Elmehetek így?

MÓRICZ Vadkan vagyok. Nem értek a ruháihoz. De gyönyörű, kisírva is gyönyörű. A Forgách Zsuzsanna a nyomába se érhet. Szegény Gombaszögi. Ha meglátja magát az előadás után...

JANKA Csúfolsz?

MÓRICZ Nem. Imádom. A lovam nyergelve, gyerünk, gyerünk... **el**

13.

A Vadkan premierje a Vígszínházban. Mária fehér selyemruhájában átellenben ül Móriczékkel

RÉVAY A lovam nyergelve... gyerünk, gyerünk, de nem így, családi bajokkal a tarisznyában... Hogy álljak meg odakint, ha idebent ellenségem van, aki az életem gyökerét markában tartja, sohasem tudom, reggelre nem hull-e fejemre a ház...

ZSUZSANNA Aki még fent van, vonít, aki már lezuhant, vinnyog és sír.

RÉVAY Csak te szeress, Zsuzsikám... Verik kint a halálharangomat, verjék, mit bánom én, ha te enyém vagy!... Csak ez a te szépséged, én gyönyörűségem, a hajad, a szemed, a húsod az enyém legyen, a szerelmed!

ZSUZSANNA Á, a szerelem! Nagyobb dolgokról van szó!

RÉVAY Ennél nagyobb!

ZSUZSANNA Ne közelíts! Eredj tőlem és mentsd magad!

RÉVAY Negyedik éjszaka ki vagyok tiltva a hálózamból!

ZSUZSANNA Révay, menekülj, minden perc egy halál!

RÉVAY Szép vagy, gyönyörű vagy, fekete angyal, aki vagy!

ZSUZSANNA Szerencsétlen, itt vannak a pribékek az ajtó előtt!

RÉVAY Csókot, csak egy csókot, addig se nem élek, se nem halok.

ZSUZSANNA Utállak, utállak!

RÉVAY Utálsz!

ZSUZSANNA Gyűlöllek!

RÉVAY Gyűlölsz? **tört von** Hát most végzek veled... Ha nem kell ágy, majd a koporsó!...

ZSUZSANNA Ölj meg, Révay - jobbat nem tehetsz velem...

Főlemelt karral, lehunyta szemmel várja

RÉVAY **eldobja a tört, fölkapja Zsuzsannát, az ágyra viszi, eléje térdel és csókolja. Az asszony föl pattan és viaskodik, menti magát. Sötét.**

Móriczék páholyát látjuk a szünetben

JANKA Itt van ez a perszóna...

MÓRICZ **megjátssza magát** Hol?

JANKA Hazamegyek.

MÓRICZ Nem mész sehová. Itt maradsz a páholyban. Nem csinálsz cirkuszt.

Nem ezt ígérted.

JANKA Neked illegeti magát.

MÓRICZ Nem tudom, kiről beszélsz, nem is érdekel.

az előadás folytatódik

ZSUZSANNA Most harapj ketté... most boldog vagyok... de holnap...

RÉVAY **megvonaglik**

ZSUZSANNA Holnap minden újra kezdődik. Te ostoba áprilisi vihar... jaj, hogy félek a holnaptól...

RÉVAY Te büdös kutya, másodszor dobod földre az én anyám amulétumát?! Egyszer még csak, csak? dac, hirtelen szerelem... de kétszer, az már valami nagy dolog... Harmadszor, esküszöm, nem fogod megszentésgteleníteni az anyám emlékét! Mert nem lesz rá módod... Most csinálj fröstököt az uraknak, mert nagyon éhes vagyok...

ZSUZSANNA **görcsös kacagásban tör ki** „Csinálj fröstököt az uraknak, éhes vagyok” – ez a nagy dolog? ez az úr? a férfi? a teremtés koronája? a király? ezt kell komolyan venni?... ez a vadkan: fúj... kis disznó: disznó: ő éhes! hát ólba zárlak és moslékot adok, főkapitány úr!...

RÉVAY **vele nevet**

ZSUZSANNA Nagyon jó!... Éhes!... Nagyon éhes?... Csak egy sonkát evett meg az éjszaka: lehet éhes...

RÉVAY **keze Zsuzsanna torkán szorul, mintha megfojtaná**

ZSUZSANNA Jaj! De sok jajra tanított meg... ezen az éjszakán...

RÉVAY Éhes...

ZSUZSANNA Forró volt a napsütés.

RÉVAY Pedig hol még a nyár!... **csók** És le vagy győzve?

ZSUZSANNA Nagyon, nagyon.

RÉVAY Hisz ez kell! Ez kell! Ezt akarom, te semmi asszony, jaj te, én asszonyom!

ZSUZSANNA Szeretsz?

RÉVAY Szeretlek...

ZSUZSANNA És jó lesz? **egészen az arcába hajol** Jó lesz?

RÉVAY Jó leszek!...

ZSUZSANNA Fogsz verni?...

RÉVAY **átkapja a nyakát, maga felé fordítja az arcát, s szinte kitekeri a nyakát a vad fuldokló, dühödt szerelemmel:** Foglak... foglak!

ZSUZSANNA **boldog megadással** Te vadkan... te vadkan...

14.

Móricz telefonál

MÓRICZ **telefonál, tekerős telefonnal** Halló, 11-28-as számot kérem! Halló! Letette. **újra kurbli**z Halló, 11-28-as számot kérem. Megszakadt. Köszönöm. Halló! Kezét csókolom, a Máriával szeretnék beszélni. Letette. **újra kurbli**z Halló, 11-28-as számot kérem. Megszakadt. Igen, megszakadt. Kapcsolja, kérem. Halló! Nem vagyok részeg, asszonyom, én még életemben nem voltam részeg, szeretnék a Máriával beszélni és tudom, hogy otthon van, és azt is tudom, hogy hány óra van. Húzzák ki, ha merik. **Megint letették, Móricz újra kurbli**z Halló, központ? 11-28-as számot kérem. Megszakadt. Igen, köszönöm. Halló! Mária! Mondja, mért tagadhatja le magát? Halló! Tudja, hogy reménytelen dolog! Maga is tudja! Mondja, mért vette fel azt a fehér ruhát? Hívjam holnap reggel? Mért vette fel? Holnap reggel már késő lenne, Mária. Hogy mihez? Mária, ne legyen naiv, ne legyen buta, ne legyen kihívó, ne legyen szajha, ne legyen ledér, ne legyen hamis – hallja, szívem! Mert nekem van szemem! Suhanni a lépcsőn, szempilla-verdesés, fehér selyemruhák! Hogy mi volt? Bukás, szép ki bukás, mert maga nem volt hajlandó, annak a szerencsétlen Gombaszöginek kellett szenvedni az elszabott jelmezeiben, a mázsás ruháiban, mert maga nem volt hajlandó, az egyetlen ember, az

egyetlen nőstény ezen a világon nem volt hajlandó eljátszani az egyetlen szerepet, amit a legnagyobb magyar író méltóztatott a lába elé helyezni, a legnagyobb magyar író, aki egy senki, egy semmi, egy paraszt... Ne tegye le, ne tegye le, könyörgök!

Mária mégis letette, Móricz újra kurbli

Halló, 11-28-at kérem, megszakadt, igen, várok, milyen hangon, milyen hangon méltóztassak beszélni? Még ma látnom kell, Mayácska, látnom kell téged, édes Májusom, ma, vagy soha többé, különben megbolondulok! Már mért ne volna egyszerű, selyemruhát felvenni nem egyszerű? A világon a legegyszerűbb: fogok egy kocsit és odarobogok magához – maga lejön az utcára, felszáll, és a többit bízva rám... Igen, ő hazament. Mindenki hazament. Minden ember hazament – Móricz Zsigmond virraszt. A vadember virraszt. A félkegyelmű virraszt. Az igazság virraszt. Mert én nem megyek többé haza, Mária. Soha többé. Igen, a hazugságok közé. Lejön? Nem? Akkor isten vele – bábu... hamis... átkozott... **leteszi a telefont, ül egy darabig üveges szemmel. Valaki bekopogtat a fülke ablakán. Móricz kikiabál** Mindjárt! **és újra telefonál** Halló, a 11-28-ast kérem. Törvény tiltja, a telefont nem lehet kihúzni, nézze, én most rögtön kocsiba ülök és odamegyek magához. Ha nem jön le, felmegyek. Ha nem jön le, ötpercenként telefonálok. Ha kihúzza a telefont, amit a törvény is tilt, sürgönyt küldök. Igen. Mondja: mit főztek maguknál vacsorára? Mert rettentően éhes vagyok. Ezt már hallotta? A színpadról? Egyszóval szeretem magát, kész, punktum, befejeztem, nevéssen, nem tudok kiábrándulni, pedig próbálok, tehát megszerzem magát, megszerzem magát, nekem nem lehet nemet mondani, nem szabad... Elválok, elutazok, elválok és feleségül veszem magát. Hogy maga nem akar férjhez menni? Nem baj. Nem akarok betegápoló lenni – erre nem vagyok alkalmas, maga nem tudja elképzelni az én szürke napjaimat, az én csikorgó reggeleimet – én írni akarok, utazni, tanulni, élni, szerelmes lenni, boldog lenni, vagy boldogtalan lenni, de nem ezért. Szóval lejön? Tessék? Lejön? Azt kérdeztem, hogy lejön-e? Ne csavarja a szót, lelkem, ne csavarja, mert kitekerem a szépséges nyakát, nyekk, ahogy szoktam... **sír. Sír és mosolyog** Tudja, mi van velem? Tudja? Sírok, sírok, mint egy elátkozott, árva kisfiú. Sírok – és közbe mosolygok – maga érti ezt? Egy vén trotli – egy trotli vagyok, mi? Kellenék ám még, kellenék! Nem, nem teszem le – nem én. Tegye le maga. Mondtam. Tegye le, ha bírja. Tegye le, ha soha többé nem akar látni az életbe. Tegye le, ha ezt szeretné. Ki a nagyobb legény, mi? Maga komoly, nagyon komoly. De én ismerem már visszajáról is ezt a komolyságot! Magát jól fel kell rázni, fel kell pofozni, össze kell csókolni... Fehér selyemruha... Mért vette fel? Mi? Mit akart vele? Na, szervusz – megyek. Lent vársz. És semmi smink – meztelen arccal várd a csókom. Jaj! Várj! Ne tedd le... mondj valamit... Tudod, hogy mit... azt... igen... Elutazom...

15.

Párhuzamos levelek Debrecenből

Öltöző – Lakás

MÁRIA Pillangóm, most is magát írom, úgy látom az arcát, mosolyát, mozgását, játékát, velem, értem, mögöttem, előttem, ellenem. És tele vagyok, s oly jó ez a boldogtalan lehetetlenség.

JANKA Mióta eljöttem, mint egy felszabadult, túlfűtött kazán, úgy rohanok. Az agyam úgy dolgozik, hogy álmélkodom rajta. Tíz tárca, egy teljes regény (és a legbájosabb, amit valaha írtam), egy fejedelmi vígjáték teljes terve huszonhárom nap alatt? Ez a világon sem volt, ilyen teljesítmény...

MÁRIA Most beléptem az öltözőjébe, ott ül a függöny mögött, egyenesen, félrehajtott fővel, szürke szemei rám esnek, meleg édes mosollyal...

JANKA És egyetlen sor sem vonatkozik a férfi és nő, a férj és feleség szörnyűséges viszonyára. Isten tudja, úgy fütyülök, mint a madár, ha kiszabadult...

MÁRIA Megvan még ez a mosolya?

JANKA Honnan szabadultam én ki?

MÁRIA Elhúzza a száját, mindjárt félrevonja – szokta még? S bennem millió hangya bizsergél. Tudja miért? Szeret még?

JANKA Nem érzi maga, hogy valami félszeg helyzet volt közöttünk sok év óta? A legelső nap óta, mikor az én szerelmi vallomásomra, hogy 'nekem az ír s minden', maga azt írta válaszul, hogy 'nem osztozom'...

MÁRIA Szeret még?... Én igen... Látja, mi értelme van a maga hősiességének? hűvösségének? kegyetlenségének?

JANKA Ott vesztettem el a csatát, hogy akkor retiráltam. Maga már akkor nem eresztett volna el, mert szerelmes volt, s elfogadta volna, hogy nekem több az életnél, a szerelemnél, családnál, mindennél: az írás...

MÁRIA Csókolom, csókolom, csókolom

JANKA Most ott vagyok, abban a világban, ahol lelki életem született, gondolkozásom, életem megindult, Debrecenben, ahol minden hang felgyújt és megtermékenyíti a gondolkozásomat; egy elejtett szó az utcasarkon: novella és regény és dráma: ahol minden ember gondolkodását ismerem, s együtt élek, vele, lángoló örömmel, s rögtön csak írni kell...

MÁRIA Ha arra szánja magát, kedves, kedvesem, hogy ír... kérem, mégse írjon a címemre, csak 'Poste Restante, Fő-posta, Debrecen'. Borzasztó ez, huszonnégy óráig nem lehetek sehol inkognitóban. Már kíváncsiakkal s tisztelőkkel vagyok körülfogva, akik, mint vizslák szimatolnak. Már undorodom az egész élettől; annyira eladtam magam, hogy mindenki jogot formál hozzám, nincs emberi életem?

JANKA Maga ezt a világot sose bírta elviselni... Maga felvidéki, nem paraszt, érzelmi életet él, sőt, szentimentális, és erkölcsi is egészen mások...

MÁRIA Ha ír, írja meg egyszerűen, becsületesen, őszintén: számít maga énrám? Nem két hétre, Mária, hanem nagy időkre: a szerelem múlásáig tartó időkre! Már nem merem ezt a szót leírni, hogy egy életre, nem merek többé könnyelmű szót leírni...

JANKA Én nem akarok elválni...

MÁRIA De írja, írja meg... Ne űzze velem ezt a könyörtelen játékot tovább, hogy elfogadja érzéseimet, áhítatomat, szerelmemet s leveleimet, s hallgat...

JANKA Hisz én nem tudok maga és a gyerekeim nélkül élni, most is az tart fenn, hogy az Isten majd elintézi...

MÁRIA Kedves, én maga miatt egy életet összetörtem, s azt többé meggyógyítani nem lehet. Én a feleségemhez többé vissza nem megyek.

JANKA Írja Mikes, hogy nem tud nyolcmillióból megélni. Tízet kér. Maga otthon azt mondta, egymillió magának elég egy hétre. Első héten már ezerhatszázat, második, harmadikon kettőezer-négyszázat küldtem, s jan. 1-étől már elintézttem, hogy heti kettőmilliót kapjon, vagyis tízet...

MÁRIA De kell, hogy Maga is számot vessen a dolgokkal Isten és lelke előtt. Igaz, legelső szava az volt hozzám, halkán, rebegve mondta: 'nekem nincs lelke'. De oly halkán és oly rebegve, oly angyali hangon, ahogy csak egy igen mély, igen gazdag, s az élet által igen megbántott lélek szólhat...

JANKA Nekem itt csakugyan kevés pénzem van, januárra 4 800 000, de most kapok valamit a Sári bíróért, amit itt előadnak, az pótol talán. Azért sok kell, bár legtöbbször leves, főzelék feltéttel egész ebédem...

MÁRIA Ha nem ír: nem írok tovább. Nem tudom, hogy lesz. Nem tudom, gőgjében mit ér maga előtt az én hosszú vergődésem...

JANKA És mégis sok pénz megy el, szoba maga csaknem 100 000 naponta.

MÁRIA De ezt mind elfelejtem, ha nem kellek magának, szédülve haldoklom az én drága keddjeimen...

JANKA Csókolom milliószor Magát, édes, és a gyerekeket... Az éjjel magával háltam...

16.

Móricz a debreceni szállodaszobában

Most írja Fehér selyemben című darabját – miközben írja, látjuk a darabot, a Feleség szerepét a Máriát, a Férj szerepét a Jankát játszó színésznő játssza. Móricz fel alá járkál, és a két szereplőt valósággal rendezi, akik időnként elakadnak, ő pedig a szállodai asztalkához rohan, és vadul gépeli a mondatot, azután visszamegy, körbejárja, rendez, **elküzdeli** őket, a móriczi instrukciókat bemondhatja.

A FÉRJ Kedves, egy perc múlva itt vannak a vendégek.

A FELESÉG **ideges, fáradt, csüggedt, közönyös** Készen vagyok.

A FÉRJ Sugárzó szépség... A miniszter feltétlen itt lesz... Nagyon jó és fényes társaság lesz ma nálunk... Olvasta a délutáni lapokat?

A FELESÉG **elsápad** Baj van?

A FÉRJ Baj?... **nézi** Milyen nyugtalan maga, kedves. Sápadt. Fehér. Hófehér tündér... Hogy jutott eszébe fehér estélyi ruhát csináltatni; csak a maga hófehér lelkében születnek ilyen isteni ideák...Az egész világ legszebb nője az enyém...

A FELESÉG **alig van hangja, oly ideges** Mi van a délutáni lapokban

A FÉRJ Semmi... olyan hangon mondtam talán, hogy megijesztettem?... Csak egy közömbös szót akartam mondani, egy ártatlan, közömbös szót, hogy olvasta-e?... Meg szokta nézni...

A FELESÉG Adja azt, kérem... kérem, azt a...

A FÉRJ Igen, kedves... mit parancsol?...

A FELESÉG **gúny, támadás, tragikomikus kifakadás** Még a gondolatomat sem érti.

A FÉRJ Kicsit buta vagyok... talán a szerelemtől... Mert nagyon szerelmes vagyok.

A FELESÉG Szóval a karrierje függ tőlem.

A FÉRJ **elhallgat** Nem tudom... Az ember egész nevetséges dolgoktól teszi függővé a jövőt... Tehát olvastad a délutáni lapokat.

A FELESÉG **minden vére jéggé fagyva** Délutáni lapok... Mi van bennük?

A FÉRJ Semmi. Ostoba vagyok.

A FELESÉG Mi van a lapokban?

A FÉRJ Hogy milyen örült vagyok.

A FELESÉG Nem örült maga, hanem valami más.

A FÉRJ Gazember? – ...azért, mert szeretlek?

A FELESÉG Mi van azokban a lapokban?

A FÉRJ **az asztalkára mutat, ahol ott vannak a lapok**

A FELESÉG **nem mer belenézni** Jaj, de szerencsétlen vagyok, istenem!

A FÉRJ **nyersen** Ne izgasd fel magad, minden percben jöhetnek a vendégek.

A FELESÉG Megőrülök.

A FÉRJ Várjon, egy kapocs kipattant. **Bekapcsolja, s hirtelen megöleli** Édes fehér tündérem.

A FELESÉG Nem mondja meg? Nem mondja meg?

MONSIEUR Meghalt.

MADAME Áh.

MONSIEUR **ridegen** Öngyilkos lett.

MADAME **hosszú csend, igen halkan, rekedten** Én sem ragaszkodom az életemhez.

MONSIEUR **száraz torokkal** Viszonyotok volt?

MADAME **sokára, mély fájdalomában, őszintén, kihívóan** Igen.

MONSIEUR **halk** Isten! ...egy éve megesküdtél, hogy többet nem találkozol vele.

MADAME **mint egy halott, fehér mosollyal** Viszonyom volt vele.

MONSIEUR Ekkora becstelenség.

MADAME Hagyjon kérem, unom.

MONSIEUR Unja?... Nos, mondok valamit, hogy ne legyen oly unalmas? Tudtam!... egy idegen ember élt itt mellettem. Egy év óta nem éltem a számára. Egy idegen férfit hurcolt be a lakásomba. Bárhova ment, bármihez nyúlt, egy idegen férfi érintését közvetítette. A bútorokra, a ruhákra, a gyermekekre behozta az idegen férfit: mindig idegen, az idegen... mindig itt volt az idegen.

MADAME Igen: és az ön volt, monsieur!

MONSIEUR Istenem! **szünet után** Három gyermeke van.

MADAME Ez is csak fegyver a maga kezében ellenem! Mit törődik maga vele... azokkal a gyerekekkel? De mint három baltát forgatja a fejem fölött, és akármikor lecsap vele rám!... Hát vegye át a három gyerekét, itt van az apa velük, én nem félttem!

MONSIEUR Én szerelmes vagyok a feleségembe.

MADAME Órült.

MONSIEUR Hát mit akar? Hogy házon kívül elégítsem ki magamat? Titokban? Mint maga?

MADAME **cinikusan** Nem lehetett nyíltan!... Rákényszerített, hogy megesküdjek rá, hogy nem beszélek vele. Kénytelen voltam titokban.

MONSIEUR Szeretem, madame.

MADAME A maga szerelme csak követel, s nem ad. Fölszív és megszüntet, iszonyú a maga szerelme. Ne gesztikuláljon ennyire, mert a plazstronja összetörik. Utálok. Utálok a házasságot. Utálok a felfuvalkodott férjeket - az alázatosakat is -, a férjet egyáltalán nem bírom elviselni.

MONSIEUR Mert mást szeretsz.

MADAME És talán nem szabad? Nincs jogom rá? Miért? A szívem nem az enyém? Eladtam? Mért adtam oda? Pénzért? Mivel vásárolt meg? Figyelemmel? Gyöngédséggel? Jósággal? Nem adtam el...

MONSIEUR Micsoda pocsolyában élek! Micsoda szörnyű nemi nyomorúságban élünk mi mind, férfiak, Európában. Megesznek a nők.

MADAME **nevet** Ilyen fölényben vagyunk?

MONSIEUR Ne ne vessz? Fölösleges nevetned: nem halt meg!

MADAME **elámul** Tessék?

MONSIEUR Nem. Az egészet csak véletlenül találtam ki. Nem tudom, hogy. Nem tudom, miért. Te adtad az ötletet.

MADAME De hisz ez hallatlan.

MONSIEUR Igen. Ez rettenetes. Egy perc alatt összeomlott egy élet.

MADAME Ilyen becstelenség.

MONSIEUR Valóban.

MADAME Ilyen aljasság. Fúj.

MONSIEUR Világok szakadtak össze.

MADAME Frakkos bandita.

MONSIEUR Én?

MADAME Fúj. **kezét lemossa mozdulattal** Ilyen alakkal élni egy életen át! Ne merészeljen közeledni! Én e perctől feloldva érzem magam minden kötelezettség alól. Többé nem férjem.

MONSIEUR És a gyerekek?

MADAME Még mit, még mit talál ki gonoszat! Azt hiszi, ezzel ideköt? Őket is viszem.

MONSIEUR Istenem, istenem, minden összedőlt! Amit annyi év alatt építettem: család, karrier, élet.

MADAME **kesztyűt húz** A címet meg fogja tudni, hogy hova küldje a tartásdíjat.

MONSIEUR Istenem, hát mégis elfogad valamit tőlem?

MADAME **felteszi a kalapját** Sőt.

MONSIEUR **az ajtóban útját állja** Nem... nézze csak... ez így nem végződhetik... nekem most nem működik az agyvelőm... megérkeztek a vendégek... az estély... Nem, maga nem megy el... innen nem megy el... Madame!

MADAME Ah...

MONSIEUR Bármi elégtételt! Jó! Én visszaéltem... mivel is... meg kell örülnöm... könyörgök, kedves... Találjon ki, szabjon valami árat!

MADAME Jó... én már úgymint unom ezt a... én már nem bírom ezt a kettős életet! Értse meg! Az idegeim rámentek erre a szüntelen titkolózásra, rettegésre, hogy melyik percben jön napvilágra minden... Unom a vendégeit, a minisztereit, de ha meg leszek nyugodva a sorsom felől, akkor talán igen... Maga a férfi, teremtsen rendet...

MONSIEUR Szívem.

MADAME Hívja meg.

MONSIEUR Mit?

MADAME Hívja meg.

MONSIEUR **hörög** Őt? És én csak ráadás? Akkor engem is megtúr, ha őt... aaa...

MADAME Jó napot.

MONSIEUR **odaát élénk beszélgetés** Nem... Halló, kérem, halló, József 56-96... Maga az? Te vagy az? Kedves... kérlek alássan, barátom, nem jönnél át hozzánk... ma este, a feleségem első nyilvános nagy estélye... igen... ő különösen nagyon kéret... igen, én vagyok... frakkban!... **ezalatt összetöri a virágcsokrot**

MADAME **közben letette a kalapot, s felteszi a borvörös fejékét, púderez** Nem látszik meg a szememen, hogy sírtam?

MONSIEUR Nem. Ragyogó vagy.

MADAME Igen? **mint egy cicá, már csak magára gondol, a szépségére**

MONSIEUR Igen. Mint a meteor, amely átfut életünkön, és nem lehet megfogni mégsem... sohasem...

17.

Janka válaszol

Lakás

JANKA Édes Zsigám, az Atheneum részvényeket vettem akkor azon a pénzen, amivel engem fizetett ki, ez az én vérdíjam. Kérem, ennek az árából temessen el. Magának Lőwnél rendeltem egy pár mellgombot, a fekete lapos táskámban van róla a cédula, és ugyanott, egy borítékban, az ára. Ezen felül nem hagyhatok magának semmit, édes, csak nagyon szomorú emlékemet. De amit mégse fog kivetni magából, ugye? Nézze át, ha akarja, a kis csomagot, ha nem akarja, akkor láthatatlanul vesse a tűzbe. Ezek azok az írások, amik megerősítik a kezemben a revolvert. Drága, édes szívem, pusztítsa el ezeket – szeresse helyettem, a mi árva, ártatlan gyerekeinket, legyen jobb hozzájuk, mint én tudtam lenni – Ide írom még, hogy csókolom, csókolom 20 esztendei boldogításáért Jankája

18.

Móricz levele

MÓRICZ Huszonöt, január öt. Édes feleségem, ma van húszesztendős fordulója házasságunknak. Leírom gondolataimat. Leírjam? Ne írjam? Jobb, ha nem írom. És mégis leírom. Ugyanilyen kétségbeesett, szoruló szívvel éltem azon a napon, mint ma. Semmi pénzem nem volt és semmi kilátásom pénzre. Valami sötétség, reménytelenség feküdt rajtam. Nem voltam könnyelmű, de kétségbeesett. És ebből semminek sem volt szabad meglátszani. Erőt az adott, hogy maga nem félt az élettől, a jövőtől és maga igénytelen volt. Úgy éreztem, hogy maga felsőbbrendű lény, aki engem ki fog emelni addigi életem zűrzavaros sötétségéből, és én nem sokára nagy író leszek, és mindaz, ami most hátrányomra van, eltűnik az emberek szemében, s a tanuk és násztársaság büszke lesz, hogy jelen volt az esküvőmön... Mikor felültem a kocsiba és repültem lefelé a csodálatos hegyoldalra: egy hazug kis hernyónak éreztem magam, aki hazug szerepet vállalt, házasodó fiatalember figurájába öltözött és egy garas sincs a zsebében... Folyton a hideg rázott. Milyen nevetséges, hogy én házasodok... Az életemet, az egzisztenciámat én egy titokra építettem, arra, hogy nagy írónak éreztem magam: ez volt a biztos jövőm. Erre házasodtam. Házasodtam, mert szerelmes, szerelmes, szerelmes voltam. Sem Isten, sem ember nem akadályozhatta meg egyesülésünket. Pedig milyen nehezen ment. A szüleim! A maga szülei! – Jött egy lány, aki beleszeretett a borzas hajú, suta, félszeg, csendes szegényszagú fiúba. És ez a lány szép volt, gyönyörű volt, almavirág színű, karcsú, sötét szemű, finom ajkú, széplábú, furcsa, lebbenő lépésű, fejét előre dugta és belenézett zavartalanul a dolgokba. És engem inspirált. Neki írtam, rá gondoltam, előtte produkáltam magam... Most már igen, már megvolt az élettársam, aki ugyanúgy rá fog szólni egy életet arra, hogy nagy író legyek, mint én. És ha azt mondja, hogy nem, akkor is igen... És ha azt mondja, hogy a verses drámatöredéket, amit neki vittem márc. 15-re – hogy nem érti: akkor is érti, mert ő ugyanúgy érez és gondolkozik, mint én! És ő az én jövőmben ugyanazt várja, látja és könyörgi a sorstól, mint én! Mert lehetetlen másképp: lehetetlen, hogy neki ne az legyen az egyetlen éjjeli-nappali gondolata, vágya, álma, izgalma, gyötrelme, munkája –, ami nekem: hogy én nagy író legyek... – Ez a meggyőződés adott nekem nyugalmat s férfias elszántságot, mikor beültem maga mellé a kocsiba, hogy a templomból, már mint férj és feleség visszatérjünk. Csók, csók, csók

Zsiga.

19.

Kórház. Janka az ágyon fekszik. Móricz mellette áll

JANKA Jött a temetésemre.

MÓRICZ **szinte megtántorodik, mint egy pofontól**

JANKA Feketébe.

MÓRICZ **nem tud válaszolni. De tesz egy lépést beljebb. Arcán szomorú, sajnálkozó kifejezés**

JANKA Még nem haltam meg.

MÓRICZ **akadozva megszólal** Inkább fess akartam lenni.

JANKA **összeszorítja a száját és hallgat**

MÓRICZ Nem is fekete, hanem kék ez a ruha. **Ahogy remegő kézzel próbálja kigombolni, leszakad egy gomb**

JANKA Ne tépje össze.

MÓRICZ Mit?

JANKA A fess ruhát.

MÓRICZ Magától függ.

JANKA Ne jöjjön ide, kérem, hagyjon. Egy humbug az életem. Nem tudom, hogy csináljam tovább.

MÓRICZ És a gyermekek?

JANKA Nem tudok gyönyörködni a gyermekeimben – egyedül; nézem őket, és azt mondom: én az anyjuk vagyok, hol az apjuk?

MÓRICZ Itt vagyok.

JANKA Nincs rám semmi szükség, nincs semmi vágyam, semmi kívánságom, és ha nem vagyok, azzal okozok csak örömet mindenkinek.

Felkel és odamegy az ablakhoz

Én is ott jártam lent. Néha felnéztem ezekre az ablakokra, és azt gondoltam, szegények, betegek, milyen rossz nekik. És most el se tudom képzelni, hogy odalent járjak. Azt mondom: szegénykék, ott kell nekik menni. **Visszajön, leül. Hallgatnak** Meddig ülne így mellettem?

MÓRICZ Akármeddig.

JANKA Mégis.

MÓRICZ Száz évig.

JANKA Ne mondjon ilyet.

MÓRICZ Míg el nem kerget.

JANKA Aha. Akkor ezer évig.

MÓRICZ Míg a munka el nem szólít.

JANKA Ez igaz. Vagyis egy percig sem.

MÓRICZ Míg olyat nem mond, hogy elrohanok.

JANKA Már nincs számomra semmi.

MÓRICZ De van, a jóság. A nagylelkűség...

JANKA Mindenemet másnak adtam. Magát nem adom.

MÓRICZ Ha maga azt írja a levelében, hogy ne dolgozzam agyon magam, többet ért volna el, mintha azt írja, hogy magának pedig tízmillió kell, és ráadásul megöli magát.

JANKA Nekem gondolnom kell a jövőre, mert a jövő hónapban húszmillió kell.

MÓRICZ És a következőben harminc.

JANKA Mindig jöhetnek rendkívüli kiadások.

MÓRICZ Maga mindig többet tett félre, mint amennyit elköltött.

JANKA Nézze, Zsiga, én nem vagyok egy Simonyi Mária, hogy én a magam érdekében harcoljam ki, hogy maga darabot írjon.

MÓRICZ Egy napig nem hagyja elaludni, egy óra nem telik el, hogy ne említse.

JANKA Nem, mert egy perc sincs, hogy ne gondoljak rá. Ez egymaga mérgezte meg magát és az egész életét.

MÓRICZ De én nem gondolok rá. Hogy lehet, hogy a maga esze mindig azon jár?

JANKA Mert lehet, hogy magának sok kifogása volt ellenem, és az élete ellen, de addig nem tudott róla, míg ez föl nem világosította. Nem a neve a fontos, mi az, Simonyi Mária, nem mond semmit, csak arról van szó, hogy van egy másik nő az életében. Megérdemelné, hogy egy hétig vagy hónapig éljen velem, hogy lássa, ki az. Vagy egy évig.

MÓRICZ Vagy húszig.

JANKA Azt nem. Egy hétig se. Nem magának való... Vele akar élni?

MÓRICZ Affene akar, csak ellentmondtam. Mit kezdi minden percben?

JANKA Akar.

MÓRICZ **akiben már feszülnek az indulatok, egyszercsak felugrik, kimegy, vízcsobogást hallunk és Móricz hangját** Magának az a munkaköre, hogy nő és anya: cselekednie kell, tennie kell, dolgoznia kell valamit, hogy a magában levő munkavágyat kiélje. Ezt most mind én kapom.

JANKA Nem. Engem semmi sem érdekel, én semmit se kívánok.

MÓRICZ Mit csinált eddig?

JANKA Eddig se érdekelt semmi.

MÓRICZ Dehogynem: én.

JANKA Igen.

MÓRICZ S tudja mit, azt szeretné, hogy én összetörjek, és maga legyen erős. És ha én itt felbuknék, és erőtlenné volnék, maga rögtön felkelne, és kész volna engem hat évig tolókkocsiban tolni, és letörölgetni rólam a verítéket és megmosdatni – de hogy én erős és egészséges legyek, és dolgozzak, sikerem legyen, azt nem bírja el: erős ember felesége nem tud lenni.

JANKA Azon gondolkozom, hogy nem tudok itt tovább feküdni, belefáradtam a fekvésbe, fáradt vagyok, haza akarok menni, meggyógyultam, kutyabajom, nem maradok itt tovább.

MÓRICZ Ma még nem mehet haza.

JANKA Mehet?

MÓRICZ Jöhet.

JANKA Leányfaluban a padláson van az összes fehérnemű, a Virág paplana is, amit csináltam neki. Azt is be kell hozni, ha Leányfalut eladjuk.

MÓRICZ **hallgat, nézi**

JANKA Mert én oda nem megyek ki többet.

MÓRICZ Jó, rendben, de ma még nem adjuk el. És holnapra lehet, hogy meggondoljuk magunkat.

JANKA Nem megyek én oda többet.

MÓRICZ Nem baj. El van magában a ház. Fő, hogy be ne ázzon. Mire kell Leányfalunak?

JANKA A gyerekeknek. Én az árához nem nyúlok.

MÓRICZ Pénzzé akarja tenni? Azt hiszi, olyan jó dolog most a készpénz? Azonkívül a lányok szeretnek ott lenni.

JANKA Nekem mindegy, én nem megyek ki többet.

MÓRICZ Jó.

JANKA Maga ezt teljesen ellenem csinálta. Odateremtette, hogy én kínlódjak vele.

MÓRICZ **felkel, fenyegetően odamegy Janka ágyához** Nézze, most feküdjön le. Csak azért ül itt az ágya szélén, mert az hiszi, ezzel dühíthet.

JANKA Fáradt vagyok. Eleget feküdtem már. Nyugtalan vagyok. Izgatott.

MÓRICZ Ha nem fekszik le rögtön, kitalálok valamit, hogy lecsillapítsam az izgatótságot.

Betakarja Jankát

JANKA **sírni kezd, de nem mer ellenkezni.**

MÓRICZ **a másik ágyhoz megy, lefekszik. De aztán ő kapcsolja fel a villanyt, és le száll az ágyról** Fölkelek. Nem akarom, hogy az apácák így találjanak. **felöltözik**

JANKA **nézi**

MÓRICZ **a csaphoz megy, mosakszik, fésülködik. Még csapzottan áll a haja, de remeg a keze, nem tud fésülködni** No látja, az a baj, hogy bennem túlságos erő van. Nem bírok olyan szép szelíden, lágyan élni, ahogy maga kívánja. Most megnyugodtam, a hideg víz és a mosdás lefoglalt, de vége. Mit csináljak? Látja, nincs tovább dolgom. Most leüljek ide szép csendesen és várjam a maga szavát? Mért nem engedi, hogy tovább dolgozzak, menjek a munka és az életem után?

JANKA Hat hétig eleget dolgozhatott Debrecenben.

MÓRICZ Én azt az egész debreceni utat megsemmisítem. Nem fogok emlékezni rá többet, és nem írok róla egy szót se. Egyáltalán, csak akkor írok és csak azt, amit maga fog kívánni.

JANKA **arca fájdalmas-gúnyos mosolyra húzódik** Meg vagyok rémülve. Mi történt? Megvallom már vártam ezt, mert ennyi azért csak jár nekem.

MÓRICZ De dolgoznom kell, folytatni akarom. Én nem tudom a középarányost. Vagy-vagy. Vagy úgy dolgozom, mint egy cséplőgép, vagy összetöröm magam, és ócskavas leszek. Ezt akarja?

JANKA Tíz kilót fogytam hat hét alatt, és maga beszél szenvedésről?

MÓRICZ Jó, hát összetörök én is. Most hazamegyek, és tűzbe vetem az összes írásomat.

JANKA Mit? Már mindent kiadott.

MÓRICZ Maga nem ismeri az én dolgozási módomat, nem tudja, hogyan csinálók jegyzeteket, hogyan gyűjtök előre anyagot, és a félben lévő darabomról sem tud.

JANKA A Fehér selyemben-ről beszél?

MÓRICZ Ki mondta? Ki mondta meg?

JANKA Ócska francia bulvár – nagy művészet.

MÓRICZ **magába roskadtan ül**

JANKA Mőszijó, mádám, mőszijó – az lett magából, egy mőszijó.

MÓRICZ **hallgat. Nincs ereje kimenni**

JANKA Amikor hazajött a halálhíremre, azt hittem, megelégelte, jól van, most aztán kezdünk egy rendes életet.

MÓRICZ De mi az a rendes élet? Hogy többet egy betűt se írjak?

JANKA Csak beijedt.

MÓRICZ Nem igaz, az újság megírta, hogy túl vagy a veszélyen, sőt, hogy veszély sem volt.

JANKA Akkor meg mért jött? A világ miatt? A látszat miatt?

MÓRICZ Jöttem, mert szeretem.

JANKA Budapestet?

MÓRICZ És sajnálom.

JANKA Tartsa meg a sajnálatát magának.

MÓRICZ Mert idehúzott... Tudta, hogy ez egy jó pányva, utánam dobta.

JANKA Négyet vettem be, gondoltam jó, ha jól sikerül az se baj, de ha nem, egy jó alvás lesz legalább. **Kint már kivilágosodott. A folyosóról hangok hallatszanak be.**

MÓRICZ **a kalapja után nyúl** Hát én most elmegyek egy kicsit járkálni, maga nyugodjon meg.

JANKA Szelíden elmegy.

MÓRICZ Két szóban ilyen bomba!

JANKA Nem bomba, Zsiga. Bánat és szerelem. Itt hagy.

MÓRICZ Mért megyek el? Hogy itt mindent össze ne törjek. Úgy akarja?

JANKA Isten ments.

20.

A Belvárosi színház függönye előtt a színpadon.

Mária A szerelem és halál játéka című Romain Rolland darab Sophie-jelmezében áll a színpadon. Jön a Színész, mint Vallée, kissé feldúltan. A kezében nagyalakú boríték.

SZÍNÉSZ Mi van magával, Mária? Rettentően szórakozott. Tudja, kik vannak a nézőtéren? Itt van Reinhardt.

MÁRIA Tudom. Nem baj. Szóljon az öltözőmbe, hogy ide kérem a teámat. Fáj a fejem. Itt maradok a színpadon.

SZÍNÉSZ Nem akarja összmondani az utolsó jelenetünket? A búcsút? Ez még egy próbán se sikerült rendesen. És itt van Reinhardt.

MÁRIA Hallottam. De ne kiabáljon, meghallják a nézők.

SZÍNÉSZ Mária, ha megint rossz végszót ad... És olyan halk, én alig hallom. Mi van magával, Mária?

MÁRIA Semmi.

SZÍNÉSZ De mért nem vette el a mérget? Megállt a jelenet. Már azt vártam, hogy mikor neveti valaki el magát odalent.

MÁRIA De nem nevettek. Hozza fel a teámat, és hozzon aszpirint. Itt maradok a színpadon.

SZÍNÉSZ Aszpirint, igen.

Indul kifelé, aztán megtorpan. A borítékra

Majdnem elfelejtettem. A portáról küldték fel.

MÁRIA **tréfálkozva**

Nyilván Reinhardt.

SZÍNÉSZ Vigyázzon magára, Mária.

Odaadja neki a borítékot

MÁRIA Tudok magamra vigyázni.

SZÍNÉSZ Akkor a kedvemért... A nagymonológot. Csak kezdje el...

MÁRIA „Istenem! Valamikor szerettük egymást. Mért múlik el a szerelem? Mért változik meg a szerelem?... Bocsánat! A szavaim még sebet ejtenek... „ - elég ennyi?

SZÍNÉSZ Mária. Vigyázzon magára.

MÁRIA Ezt úgy mondta, mint aki örökre búcsúzik.

SZÍNÉSZ Mindjárt jövök.

Mária izgatottan feltépi a borítékot

MÁRIA *olvas*

„Nagyságos Simonyi Mária művésznőnek, Budapest.

Tisztelettel arra kérem, fogadja el tőlem *Fehér selyemben* című kis egyfelvonásosomat, illetve jelenetemet, amely egyetlen kézirati példányban létezik, s az Ön birtokában van. Fogadja el, mint egy kis bokkrétát, mely az én életem sötét vörös virágaiból van kötve. E kis darab minden jogát a színpaddal szemben Önre ruházom. Az anyagit is, de ami ennél fontosabb, a változtatást is. Csak azt kérem, hogyha színpadi okok miatt húzni kell valamit, ezt teljes szabadsággal végezze – beleírni azonban talán nem!... Ha azonban engem baleset, például haláleset érne, kérem, közölje a Nyugat szerkesztőjével, hogy határozott kívánságom, hogy az írás ott, teljes szövegében, nevem alatt megjelenjék. Nem szabad a munkának, mely a házasság problémájáról való véleményemet közli, hiányozni majd összes műveimből. – Addig azonban kérem, kérem, teljes diszkrécióval kezelje az alatt a név alatt, ami a cím alatt föl van jegyezve, ha jól emlékezem, „Paul Claudel után fordította Szegedi István“. Legyen olyan kegyes, gépiróval másoltassa le, s a kéziratot ne közölje „pirulásom és zavarom“ miatt...

Isten megáldja, kedves – nem tudom, hogy magának tetszik-e, eljátszható-e a jelenet, villámgyorsan írtam egyfolytában, kedden hajnalban, Lányfaluban. Akkor tetszett. Ha eljátssza, megnézem. Ha sikere lesz, egész darabra is kész vagyok ugyanígy.

Isten megáldja, s emlékezzen a hűre: Móricz Zs.

Budapest, 1924. XI. 5.

Leengedi a levelet, maga elé suttogja

MÁRIA Őrült. Igazi örült.

Színész visszajön, hozza a teát

SZÍNÉSZ Itt a tea. És itt az aszpirin. Már csak két percünk van. A végén pedig, azt mondták lent...

MÁRIA Bejön Reinhardt a színpadra.

SZÍNÉSZ Ne gúnyoljon, Mária. Valami rossz hír?

MÁRIA Á semmi, semmi, egy fiatal szerző küldte el az első darabját...

SZÍNÉSZ Vagy úgy. Itt a teája, Mária.

MÁRIA Most nem tudok itt maradni. Tudja mit, Károly? Igya meg a teámat. És vegye be az aszpirint. Az majd megnyugtatja. Lemegek az öltözőmbe. Elkísér?

A teljesen megzavarodott Színész Máriába karol, Mária felkacag, aztán a saját szájára csap

Á jaj, mi lesz, meghallja Reinhardt!

Mindketten el

21.

Később, ugyanott

Móricz és Janka felöltözve állnak a kórteremben – össze van csomagolva, az ágyakról a huzat leszedve, ablakok kitárva

MÓRICZ Leme gyünk.

JANKA Sétálni?

MÓRICZ Igen.

JANKA Én hazamegyek.
MÓRICZ Jó.
JANKA Csak megbámulnak.
MÓRICZ Nem baj.
JANKA Nem szégyelli?
MÓRICZ Mit? Nincs szégyellnivalóm. Én büszke vagyok.
JANKA Büszke.
MÓRICZ Igen.
JANKA Hogy magáért megölte magát egy nő?
MÓRICZ No...
JANKA Csak egy szégyen van benne.
MÓRICZ Nos.
JANKA Hogy ez a nő a felesége.
MÓRICZ Lehetne szebb is?
JANKA Lehetne jobb.
MÓRICZ Hogyan?
JANKA Ha a másik ölte volna meg magát. **nevet** Milyen nap van ma?
MÓRICZ Csütörtök.
JANKA Már?
MÓRICZ Igen.
JANKA Csak azt nem tudom, mért vett maga feleségül annak idején.
MÓRICZ Mért?
JANKA Jaj.
MÓRICZ Mert maga volt az első, aki előtt bátran és tisztán szólhattam.

22.

Móricz egyedül. Írja és olvassa a levelét.

MÓRICZ Édes, elutazom. Csak egy napra, hogy kigondoljam, mi is az, ami köztünk van. Így élni nem lehet. Ez így nem mehet tovább. Én vétettem maga ellen: ez igaz. De maga vagy megbocsát, és akkor elfeled mindent. Vagy nem bocsát meg, és akkor nem él velem. De hogy élni akar velem, és úgy akar élni, hogy két életen át minden nap és minden órában a szememre lobbantsa a bűnömet: az nem lehet. És az sem lehet, hogy hermetice lezárjon, és nekem ne hagyjon szabad teret csinálnom az életre. Hogy folyton arra kelljen gondolni, hogy ez magát sérti, bántja, megöli. Én nem tekintem magát betegnek, hanem sértettnek. Ha betegség, akkor meg kell gyógyítani, s talán meg is lehet. De a sértődöttséget el kell felejtene. Próbáljon valami magyarázatot találni arra, ami történt. Így nem lehet gyereket nevelni, nem lehet kenyeret keresni, s nem lehet örülni. Maga határozza el, hogy engem boldoggá tesz, s biztos lehet, hogy én nem fogom rontani ezt a munkáját. Teremtsen egy boldog otthont, ahol én jól érezhetem magam, és én boldog leszek, és az egész életet odahordhatom a maga lába elé. De a bosszúról mondjon le, mert nem az az élet célja, hanem a teremtés. Csókolom milliószor szerelemmel és hűséggel, a maga Zsigája

23.

Janka a búcsúlevelét írja

JANKA Míg én élek, addig maga nem tud szabadulni attól, hogy adósa valakinek, és ezt az adósságot miattam nem törlesztheti le, úgy érzi talán, hogy van egy elintézetlen

ügye avval a valakivel, amit miattam nem intézhet el, látom az arcán, hogy elvágják innen, és miattam nem mehet el, hogy tombol benne a düh ellenem, és nem töltheti ki, hogy szerelemre vágják, éppen úgy, mint én, és azt nem érheti el. Édes! Ez így van a maga arcára írva, a belső tombolását így mutatja az arca – de emlékezzen rám, édes, ez mind csak képzelt düh és képzelt ügy, képzelt vágy, képzelt düh és képzelt szerelem. – A valóság a maga élete, múltja, amelyik tiszta és szent volt, a jelen, amelyik kincs, elviselhetetlen, és a jövője, amelyikről én azt hiszem, hogy megbékélt, visszatérő, bocsánatkérő lesz, ez mind, mind csak én vagyok. De csak az életem árán hiszi ezt el. Ha én már meghaltam, magammal viszem a maga adósságát a sírba, a maga arcáról lemossa az én kicseppenő vérem mindazt a kínos, zavaros, gyötrő érzést, és csak egy, egyetlenegy kép marad rajta: a tiszta, utolsó és legutolsó, öröktől örökké tartó, egyetlen, biztos nyugalom: az én rendíthetetlen szerelmem, és a maga abban bízó, ettől élő, becsületes, nyugodt lelke... élni, élni, élni... gyermekeim, gyermekeim, gyermekeim... élni, élni, jó élni...

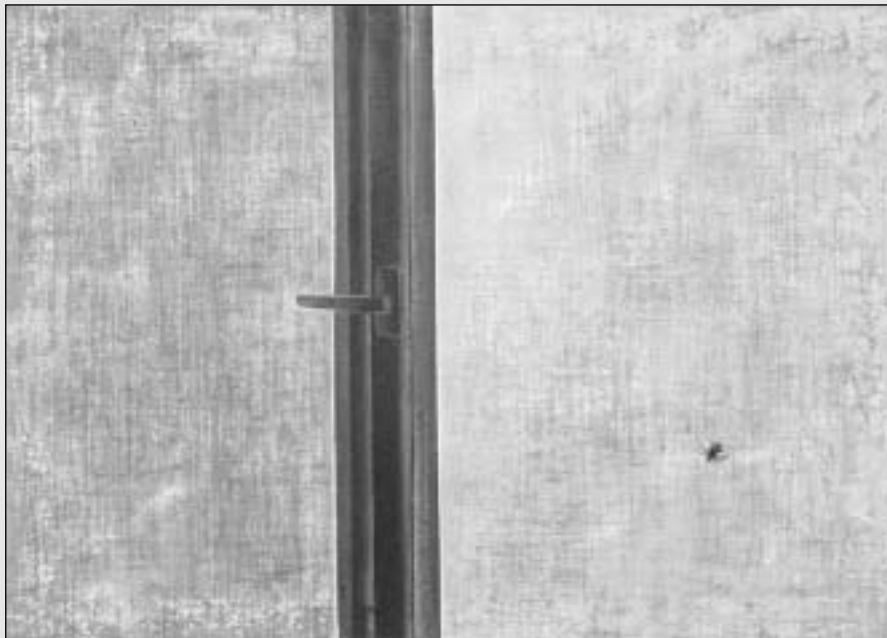
Ezeket a szavakat Janka még sokáig, szinte eszelősen rója a papírra, aztán a levelet borítékba téve, megcímezve, leragasztva, gondosan hozzákészülődik az öngyilkossághoz. Amikor elkészült és felhajtja a mérgező italt, hirtelen sötét lesz és csak Móricz hangját hallani

MÓRICZ Mária, most imádkozzon értem!

JANKA **a színpad előterébe jön**

Egy évvel később, a gyászév letelte után, Péter-Pálkor, ezerkilencszázhuszonhatban, Móricz Zsigmond feleségül vette Simonyi Mária színésznőt.

VÉGE

Franc Mesarič: Síkságra néző ablak (2002. – Lendva)